עודד שוורץ

1982-1960

הוא אהב לצלם כוכבים
רצה ללמוד את סוד החומרים
התהלך סקרן במשעולי המדע
בדרך לשם הוא נקרא לפקודה
הלך קדימה דהר על פלדה

oded shwartz.indd 1 27/12/2010 10:48:47

הקדמה

עודד נהרג בשנת 1982. את מעשי ההנצחה לזכרו אנחנו עושים בשנים האחרונות. שיאם הוא חנוכת מצפה כוכבים שיהיה קרוי על שמו באשקלון והוצאה לאור של ספר זיכרון זה. כל אלה מבשילים בשנת 2010, 28 שנים לאחר מותו בקרב ובסמוך ליום הולדתו החמישים. תימצאנה דרכים רבות להסביר הפרש זמן כזה ארוך: כאב, קושי בעקבות האהבה הגדולה שכה רבים חשו כלפיו. אני בוחר בהסבר הבא – עודד היה ראוי להנצחה שגודלה כגודל אישיותו. פוטנציאל התרומה שלו לחברה היה גדול. בדרכֵי הלא מודע התעכבה מלאכת ההנצחה עד שבָּשלנו, חבריו ומשפחתו, ואגרנו את הכוחות להרים פרויקט בסדר הגודל המתאים. ואכן, בשילוב כוחות מיוחד אנחנו חונכים באשקלון, עיר הולדתו של עודד, את מצפה הכוכבים על שמו ולזכרו, מעשה הנצחה שראוי למי שהיה. ספר זה שיוצא לאור יחד עם חנוכת המצפה הוא לקט של כתבים ותמונות שיספרו את סיפורו של חבר ובן משפחה שהיה יקר לאנשים רבים.

הספר מושתת על פרקי ביוגרפיה שכתבה אחייניתו של עודד, יעל צור, במסגרת עבודה שהכינה בהשלמה של קורס קצינות יחידות השדה. יתר הספר נכתב על ידי חבריו.

כהקדמה מובא לקט מדברי הכותבים על עודד:

"עודד הוא דוד שלי.

מהיום בו נולדתי אני שומעת סיפורים עליו. אני לא הכרתי את עודד, נולדתי אחרי שנהרג במלחמה. בחרתי להכין עבודה בכדי לנסות ולחבר את כל שברי הסיפורים ששמעתי, לסיפור חיים אחד של אדם מופלא, שזכות נפלה בחלקו של כל מי שהכיר אותו. מכל הסיפורים עודד תמיד הצטייר כגיבור בעיניי, אדם משכמו ומעלה, מופת. עכשיו לאחר שאיגדתי את סיפור חייו גיליתי שאכן היה כזה. הכנתי חוברת, כעבודה אישית במסגרת ההשלמה של קורס קצינות יח"ש מחזור 72, בגדוד 196, בו שירת עודד בקק"ש כמ"מ – גנן, וכסמ"פ בעת שנפל בקרב במלחמת שלום הגליל."

מתוך ההקדמה לעבודתה של **יעל צור**

"סיפורו של עודד

...בתוך כל החוויות הקטועות שעלו, דמותו של עודד תמיד הייתה שם. לאו דווקא משום שהוא היה נושא והסיבה למפגש, אלא כי כזה הוא היה. כמו דמות המופיעה באופן קבוע בצילומים המנציחים אירועים חברתיים באתרים שונים. עודד תמיד היה שם – בטיולים, במחנות, במשחקים, בחוף הים, בכדורגל, בצופים, בחוגים ובמסיבות. היום, ובראייה של אנשים גדולים, ניתן לומר כי היה בו שילוב מעניין של שובבות, ייחודיות, סקרנות, רצינות, וחכמה שעיצבו אותו לא כילד הרוצה לזרום עם הסביבה, אלא לילד עם אמירה משלו."

מתוך מכתבה של **עמירה שטרית** (**שרייבר**) לספר זה

"הנסיך הקטן

את עודד הכרתי לראשונה באחד בספטמבר 1970 – התחלנו ללמוד יחד בכיתה ה' בבית הספר בית יחזקאל. הפגישה האחרונה שלנו הייתה מספר חודשים לפני שנהרג – נפגשנו בסרט בקולנוע "רחל", לאחריו עודד הזמין אותי לשמוע את מערכת הסטריאו החדשה שקנה, כשהוא בוחר להשמיע את אלבום הפסקול של "שיער", הסרט האנטי־מלחמתי. עודד, המפקד בקורס קציני שריון נהרג מספר חודשים לאחר מכן במלחמת לבנון. זכיתי להכיר במשך 12 שנים ילד צוחק ומאושר, שהפך לנער מעמיק וחכם, התבגר להיות מוביל ומצטיין בכל אשר בחר..."

מתוך מכתבו של **חיימי אבישור** לספר זה

"מדינת ישראל הפסידה מדען

אני עובדת במשרד אדריכלים בחיפה ולאחד הלקוחות החדשים קוראים עודד שחר. האדריכל במשרד מציין ש"כל מי שקוראים לו שחר, היה פעם שוורץ". בעצב אני מספרת "כן, למד איתי ביסודי עודד שוורץ, שנפרד מאיתנו בטרם עת, ומדינת ישראל הפסידה מדען..."

מתוך מכתבה של **מיכל טובלם** (**ליברמן**) לספר זה

oded shwartz.indd 2 27/12/2010 10:48:49

"קצין וג'נטלמן

יובל גבי ואמנון זוכרים את תקופת ההדרכה בקק"ש, בתפקיד גנים שמדריכים את קציני העתיד של חיל השריון. מוטיב מרכזי חוזר בסיפוריהם – על עודד תמיד היה אפשר לסמוך. למשל, אותם אימוני ניווט רכובים באזור סיני, בדיונות החול. מידי פעם היה אחד הנ"נ־ים שוקע בחול ונזקק לחילוץ בשעת לילה מאוחרת, בקור של סיני, כאשר מי שמתקדם בניווט כבר רואה באופק את המקלחת והמיטה החמה. במצב הזה רשת הקשר הופכת באורח פלא ל"חד־כיוונית", כולם שומעים את הקריאות ומתעלמים. גם אם יש צוער על אחד הכלים שמגלה ניצוץ של אמפתיה, מייד מפגין הגנן מנהיגות ומורה לו להמשיך בניווט. כולם חוץ מאחד – עודד היה זה שתמיד ובכל תנאי היה סב על עקבותיו ונרתם למלאכת החילוץ.

מתוך סיכום שיחת חוויות מתקופת ההדרכה בקק"ש.

"החיוך ששמר עלי

הכרתי את עודד פחות משנה. טרום טירונות בניצנים, טירונות, מקצועות בג'וליס (בית הספר לשריון), צמ"פ בסיני, נדמה לי שגם קורס מפקדי טנקים בקציעות. הזמן מעמעם את הזיכרונות, מטשטש את הפרטים ומפוגג את התאריכים, אבל דבר אחד נשאר איתי מאז, לאורך כל הדרך. החיוך שלו. עובדה: היום, קרוב לשלושים שנה אחרי שנהרג (עודד כבר מת יותר שנים ממה שחי), החיוך שלו עוד שם. מלא, צחור, אמיתי. הרבה אנשים הוגים בו, זוכרים אותו, חושבים עליו. על עודד שהיה, על עודד שהיה יכול להיות.

אנחנו כבר בני חמישים. עודד נשאר בן 22. ולמרות שהוא היה איתי פחות משנה, אני זוכר אותו טוב יותר מהרבה דברים אחרים, שליוו אותי זמן רב בהרבה. היה בו משהו אחר, בעודד. דבר מה נוסף. אני חושב שזיהיתי את זה: הוא היה כבר אז, בגיל 18, אדם הרבה יותר שלם, בוגר, מושלם מאיתנו. אנחנו היינו ילדים, הוא היה איש. במקום בו אין אנשים, היה איש, אומר הפתגם, ועודד היה האיש שלנו, האיש שלי, המלאך המגונן והשומר ומייעץ ועוזר. ומחייך.

היה לי ברור שאיפשהו, מתישהו, אני אכתוב עליו. למרות השנים שחלפו, למרות הזמן, למרות השנים. ההזדמנות באה בפרויקט של "מעריב" שהחזיר את כותביו הבולטים למדים. ברגע ששמתי על עצמי את סרבל הטנקיסטים הירוק (גדוד 82), עלה החיוך של עודד והתייצב מולי. ידעתי שאת הכתבה על תחושותיי בחזרה למדים אקדיש לו. לחלל "שלי",

מסדר סיום קורס קצינים, בה"ד 1

לדמותו שנצרבה בי, לאיש המקסים שהיה, והיה יכול להיות, ולאותו חיוך ששמר עלי אז, בשעות השמירה, בתורנויות, בשטח הבלתי נגמר, בדיונות העצומות.

אתה חסר כאן, עודד.

בן כספית

בהמשך הספר מובאים הסיפורים במלואם. מלאכת העריכה של הספר גרמה לי להשתכנע במה שכבר ממילא ידעתי – לא סתם כל כך אהבנו את עודד. רוב שנות חייו הייתה קומתו נמוכה אך רוחו הייתה תמיד גבוהה, עשירה וטובה. מקווה שהעשייה לזכרו ראויה לו.

חיימי אבישור

oded shwartz.indd 3 27/12/2010 10:48:49

oded shwartz.indd 4 27/12/2010 10:48:49

oded shwartz.indd 5 27/12/2010 10:48:51

משפחה ושורשים

מרים ועודד

הבסיס להכרת אישיותו של עודד הוא הכרת המשפחה בה גדל והתחנך. סיפור חייהם של הוריו מרתק ושזור תלאות ומלחמות, מאבק לעצמאות אישית ולאומית, עשייה ציונית, הקרבה והתנדבות. שניהם אנשים חדורי אידיאלים וחלוצים באופיים, ציונים בכל הווייתם שעיקר עיסוקם בחינוך. שניהם עזבו בית חם בגיל צעיר יחסית בכדי לעלות לארץ ישראל, ליישב אותה ולהשתתף במלחמה על עצמאותה. יוסף עזב את רומניה בגיל שבע עשרה (שנת 1944) משאיר אחריו הורים, אחות ושני אחים. פרידה ארוכה שנמשכה כשש שנים, עד עלייתם בעקבותיו לישראל. מרים עזבה את בית הוריה בגיל תשע עשרה (שנת 1946), נפרדת משני אחים ומארבע אחיות. פרידתה של מרים ארוכה וקשה יותר, את אחיה ואחיותיה פגשה כעבור שלושים שנה, עת עלו לישראל. את הוריה לא פגשה עוד.

יוסף נולד ב־27 בספטמבר 1927 ברומניה בעיר בשם רומן, לפאני וישכר שוורץ, אחותו הבכורה מרים (מריקה) נולדה שנתיים לפניו. אח אחד, משה נולד בשנת 1929 ואח נוסף, מאיר כשנה לאחר מכן. אביו היה בעלים של צלמנייה (חנות לצילום ופיתוח תמונות) ואמו עקרת בית שמסייעת בניהול העסק המשפחתי בו גם יוסף, חובב הצילום, מרבה לעסוק. יוסף היה חניך בתנועת "השומר הצעיר".

המלחמה מגיעה לרומניה

הזיכרון המרכזי של יוסף מילדותו הוא אותו בוקר בו נגעה בו לראשונה מלחמת העולם השנייה. השנה היא 1941, יוסף, ילד בגיל 14, יוצא בשליחות הוריו לקנות לחם. השעה שלוש לפנות בוקר, באותה תקופה המצב כבר לא יציב ומי שרצה להשיג כיכר לחם היה צריך להשכים קום. הסיבה לחוסר היציבות היא הברית שנכרתה בין רומניה לבין גרמניה וכניסת צבא גרמניה לרומניה בדרכו לקרב על סטאלינגראד. יוסף רואה כמות גדולה של כרוזים מפוזרים ברחוב, וקורא באחד מהם שהמרשל יון אנטונסקו, המפקד העליון של צבא רומניה מצווה על צבא רומניה "לעבור את נהר הפרוט, ולהשמיד את החיה האדומה". יוסף מוותר על הלחם, חוזר הביתה ומבשר על פרוץ המלחמה.

הפוגרום ביאסי ורכבות המוות

יומיים לאחר מכן ב־28 ביוני 1941 עשו הרומנים בחסות הגרמנים את הפוגרום האכזרי בעיר יאסי, עירה של מרים, המרוחקת כ־80 ק"מ מרומן. בפרעות נרצחו קרוב לחמישה עשר אלף יהודים. אחרים הועמסו לרכבות, נכלאו בתוך קרונות להובלת כימיקלים ובהמות, ונלקחו לנסיעת המתה בתנאים קשים ללא אוורור, מים ומזון. השמועה עוברת מהר אך גם האירועים מגיעים לרומן. יוסף זוכר את הרכבות, את נאקת המעונים, וזוכר גם אישה רומניה טובה, אשת אלוף משנה בצבא רומניה, שמתוקף מעמדה לא נשמעה להוראות הקצינים והשקתה במים את המובלים הגוססים מצמא. יום לפני כן הגיע קצין גרמני לצלמנייה עם סרט צילום וביקש להיכנס לחדר הפיתוח עם יוסף בטענה שמדובר בתמונות מהחזית. תוך כדי הפיתוח יוסף מזהה תמונות של הפוגרום ביאסי ומחליט להערים על הגרמני. מכל תמונה הוא מייצר עותק נוסף כשהוא מכריז "דאס איס קאפוט!" ומשליך אותו מתחת לכיור. אביו בשומעו על כך נבהל מקיומן של העדויות ואילצו להשמידן. באותו היום נעצר יששכר, אביו של יוסף, יחד עם יהודים נוספים ברומן והוחזק כבן ערובה בבית סוהר. הוא שוחרר כעבור מספר ימים, לאחריהם נעצר שוב לארבעה חודשים, בסיומם שוחרר עד

oded shwartz.indd 6 27/12/2010 10:48:54

לסיומה של המלחמה. בתקופת המעצר יוסף ואימו מטפלים בצלמנייה ודואגים לפרנסת המשפחה. למזלם ממשלו של יון אנטונסקו החליט לא להסגיר את יהודי העיר. כך ניצלו יחד עם מחצית מיהדות רומניה (יהודי הרגאט – "רומניה הישנה").

עבודות כפיה

בשנות המלחמה עד 1944 יוסף נלקח לעבודת כפיה, ועבד בשדה התעופה של העיר בחפירה של שוחות ענקיות למטוסים, במטרה להסתירם מפני התקפות מהאוויר. יום אחד הוא עושה מעשה שובבות מסוכן, כחובב צילום הוא מגניב מצלמה לשדה הצבאי ומצלם את החברים. במסדר הבוקר ביום המחרת מפקד המחנה פריץ מגיע ומצווה: "מי שצילם אתמול שיצעד קדימה", יוסף, אז ילד בן 14 צעד קדימה, נשלח למשרד המפקד ומשם לאחר מכן הביתה. יוסף היה משוכנע שפריץ מתכוון לירות בגבו, אך זה הגיע באותו יום אחה"צ לחנות, וביקש מאביו שירותי פיתוח תמונות בחינם בתמורה לסליחה על מעשה הבן. כמובן שקפצו על המציאה.

הרוסים מגיעים

ב־23 באוגוסט 1944 לאחר לילה של הפצצה מאסיבית על העיר רומן יצא יוסף בבוקר בדרכו לשדה התעופה יחד עם חבר, וראה הרבה גוויות של חיילים רומנים. בעקבות המראות חזר הביתה, ודאג שייכנסו כולם למרתף בשקט מוחלט. במשך כל אותו היום שמעו מכל עבר יריות של נשק קל ומרגמות עד שבשעה 14:30 התייצב יהודי בפתח המרתף וצעק "אפשר לצאת, הרוסים בעיר". בדיעבד הסתבר שב־19 באוגוסט פרץ צבא רוסיה את קו החזית, עבר את נהר הפרוט וכבש את יאסי. ב 23 באוגוסט הגיעו הרוסים לרומן כשבאותו היום בבוקרשט (שמרוחקת כ־500 ק"מ) עשה המלך מיחאי הפיכה, עצר את יון אנטונסקו, ביטל את הברית עם גרמניה ועבר לצד הרוסי.

יוסף, כחניך השומר הצעיר, ציפה לראות את החיילים הרוסים לבושים מדים מהודרים וצועדים בהוד אל העיר. הוא זוכר את הפגישה כמנפצת חלומות, זוכר חיילים מרופטים ומותשים, חלקם רוכבים על סוסים. אחד חמוש במכונת ירייה פונה אליו: "חשבת שהרוסים לא יגיעו?", אחר שואל "היכן הדרך לברלין?" הוא פנה לקצין רוסי מביע את אכזבתו: "ככה נראים הקומוניסטים?". הקצין משיב: "החיילים האלה הגיעו מהקרבות בסטלינגרד". הרוסים כלאו את הגרמנים הפצועים בבניין ללא אוכל במעבר חד מגאוותנות להשפלה. יום אחד קנה יוסף לחם ובדרכו ראה שבוי גרמני, צל אדם, מבקש לחם ומציע בתמורה שן זהב. יוסף נתן לו את הלחם למורת רוחו של הקצין הרוסי ששואל: "למה נתת לו לחם?" יוסף מצטדק: "תראה איך הוא נראה", והקצין מוכיח אותו: **"אתה לא יודע מה האנשים האלה עשו".**

העלייה לארץ

עם התייצבות המצב, חזרו תנועות הנוער לפעול. בנובמבר 1944 נסע יוסף לבוקרשט עם אביו וסוד בליבו. המטרה הייתה להצטרף להכשרה ולהתכונן לעליה לארץ. במסגרת ההטעיה של הוריו יוסף נשאר אצל דודתו ולאחר תקופה קצרה הצטרף להכשרה. איתו התגבשה קבוצה מעורבת של בנים ובנות, שעזבה את רומניה שמחה ואופטימית לפני חגי הסתיו של 1945. התחנה הראשונה הייתה טימישוארה, ומשם לכפר ז'ימבוליה, שעל הגבול עם יוגוסלביה. שם נתנו להם פעילי המוסד לעליה ב' זהות חדשה וסיפור כיסוי של פליטי שואה, בכדי לנמק את המעבר הלא חוקי של הגבול. הם עברו את הגבול לקיקינדה

יוסף ועודד

oded shwartz.indd 7 27/12/2010 10:48:54

כפר ביוגוסלביה, ונתפסו ע"י פרטיזנים יוגוסלבים, שחשדו שהם גרמנים. נשבו ואז שוחררו ע"י פרטיזן יהודי. בשלב הזה היו בקבוצה כ־150 איש, מתוכם הגרעין של יוסף מנה 20 חברים. דרך בלגרד, עברו ברכבות לטריאסטה, אזור שהיה בשליטה בריטית. בפני החיילים הבריטים הזדהו כפליטי שואה וביקשו לעלות לפלסטינה. אלה הציעו להם לעבור לאמריקה אך הם התעקשו רק על פלסטינה. העבירו אותם למחנה עקורים בפאדובה בצפון איטליה ומשם לאזור מילאנו במקום שנקרא מאג'נטו, שם כבר שלטו אנשי המוסד לעליה ב'. דוידסון, מפקד המחנה הקפיד על משמעת במחנה, אימונים ובעיקר תרגילי מעבר מאוניה לאוניה בלב ים, דבר שהיו עשויים להזדקק לו.

בלב ים

ה־13 בדצמבר 1945 נקבע כיום היציאה. הם נסעו אל בארי במשאיות של הבריגדה ושם עלו על אוניית מעפילים. התכנית הייתה לתזמן את מועד ההגעה ל־24 בדצמבר, ליל חג המולד מתוך תקווה שהבריטים יהיו שיכורים ופחות נחושים בעצירת המעפילים. התכנית השתבשה כאשר נאלצו לשנות כיוון לקפריסין, בכדי להטעות סיור אווירי בריטי שחג מעליהם וכך איחרו ביום אחד להגיע. האוניה עלתה על שרטון במרחק של כ־300 מטר מהחוף בנהריה ועמדה להתהפך. הם קיבלו הוראה להתפצל: מי שיודע לשחות קופץ למים, השאר יועברו בסירות. יוסף קפץ לים בתחתונים ובחגורת הצלה בלבד משאיר מאחוריו את התרמיל עם מעט הציוד והמצלמה שאהב, שחה והגיע לחוף. שתי בנות, שהועברו בסירה טבעו באותו לילה. היות והאוניה עלתה על שרטון במרחק של כשני ק"מ ממקום המפגש, לא חיכה להם איש על החוף והם מצאו עצמם קופאים בקור של חודש דצמבר. יוסף נלקח לבית בנהריה הולבש בטרנינג וקיבל סיפור כיסוי של תל אביבי שהגיע לבקר את הדודה בנהריה. משם הועברו לקיבוץ רמת יוחנן, אליו הגיעו נציגי התנועות לאסוף את הצעירים. מהקבוצה, שיצאה לדרך ומנתה עשרים צעירים, הגיע גרעין של שמונה חברים להכשרה בקיבוץ שמיר.

פלמ"ח

במאי 1946 הגיע לשמיר גרעין גדול שיועד להקים את קיבוץ זיקים, ויחד עם קבוצתו של יוסף מנו כשלושים חברים. בסוף 1946 הגרעין התבקש להקצות אדם לפלמ"ח, יוסף התנדב והגיע לפלוגה ח' של הפלמ"ח, בפיקודו של עמוס חורב,

מרים, דליה ועודד בזרועותיה

oded shwartz.indd 8 27/12/2010 10:48:55

ששהתה אז בקיבוץ רמת רחל. הם עסקו באימונים ובעבודה לסירוגין, יוסף היה סבל בתחנת הרכבת בירושלים, והעמיס אשלג שהובא מים המלח. ב־30 בנובמבר 1947 יצאו כהרגלם לעבודה, אז התחילו העימותים עם הערבים – זריקת אבנים והתקוטטות. גוש עציון כותר בהדרגה וב־5 בדצמבר 1947 התבקשו לנסוע ליום יומיים לעודד את אנשי כפר עציון. הם נשארו שם לתקופה של מספר חודשים במהלכה סללו שדה תעופה למטוסים קלים. ב־28 במארס 1948 הגיעה שיירה מירושלים לגוש בהובלתו של צביקה זמיר, לימים מפקד פיקוד הדרום, איתה היו אמורים לחזור לירושלים. השיירה נתקעה במחסומים שהקימו ערבים בנבי דניאל (מכאן שמה) והותקפה ע"י אלפי פורעים. היות והדרך חזרה לגוש נחסמה גם היא, השיירה נתקעה בקרב שנמשך שלושה ימים, במהלכם נוהל בירושלים משא ומתן על שחרורם. ב־30 במארס הגיעו הבריטים וחילצו אותם. בשיירה היו כארבעים כלי רכב, משוריינים ומשאיות, מאוישים בלוחמי פלמ"ח ובסטודנטים. בקרב נהרגו 15 איש רובם אנשי פלמ"ח.

עם הקמת צה"ל הועבר יוסף לחיל המודיעין.

יוסף ועודד

מרים (בריל)

נולדה ביאסי ב־3 ביולי 1927 למלכה ויוסף בריל, היו לה שני אחים וארבע אחיות. מרים הייתה חניכה בתנועת ה"שומר הצעיר", נשבתה ברעיון הציוני והחליטה לעלות ארצה, בהשאירה מאחור את כל משפחתה. היא עזבה את רומניה בדרכה לישראל בשנת 1946. היא לא ראתה עוד את הוריה עד ליום מותה. אחיותיה עלו לארץ ב־1977 ואחיה קצת קודם. מרים הגיעה להכשרה בקיבוץ שמיר, והצטרפה לגרעין ההקמה של קיבוץ זיקים איתו עלתה לקרקע. באותה תקופה עבדה מרים בתחום החינוך כמטפלת בילדים.

משפחת שוורץ – מִזיקים לאשקלון

בנובמבר 1949 השתחרר יוסף מהצבא וחזר לקיבוץ זיקים. שם הכיר את מרים, לימים רעייתו. קיבוץ זיקים הוקם ע"י גרעינים מהקיבוצים: שמיר, עמיר, משמר העמק ורוחמה. העלייה לקרקע הייתה בפברואר 1949, ט"ו בשבט – יום פתיחת הכנסת. בינואר 1950 נשלח יוסף על ידי הקיבוץ ללימודי הוראה בירושלים. הוא יצא תוך מחאה, בקבלו את דין התנועה. ב־8 אפריל 1951 נישאו מרים והוא וב־3 ביולי

oded shwartz.indd 9 27/12/2010 10:48:56

1953 נולדה בתם הבכורה דליה. יוסף עבד בהוראה בקיבוץ ומרים כמטפלת בילדים. ב־1955 עזבו את זיקים ועברו לרמת הכובש (מאוחד) יוסף כמורה ומרים כגננת. אחרי שנה עברו לעבוד במוסד החינוכי "נעורים" בכפר ויתקין, למשך שנה וב־1956 קיבל יוסף הצעה להיות מנהל בית ספר במעברה ג' באשקלון, (לימים בית הספר "ארלוזורוב" שבשכונת שמשון באשקלון). משם עבר לניהול בית הספר "רמז" עד שנת 1990 שנת פרישתו לפנסיה. מרים ניהלה באשקלון בית ספר לחינוך מיוחד, שנקרא אז "נמלים". ב־1987 מרים פרשה לפנסיה. בשנים 1976 עד 1979 היו מרים ויוסף, יחד עם עודד, בשליחות בדרום אמריקה באורוגוואי ובברזיל. יוסף היה מנהל בית ספר לעברית ומרים מורה באותו בית ספר.
מרים נפטרה בשנת 1995.

בשנים הראשונות באשקלון גרו יוסף, מרים ודליה בשכונת גבעת ציון. **ב־19 באוקטובר 1960 נולד עודד.** המשפחה עברה לדירה בשכונת אפרידר בשנת 1965, דירה שהייתה ביתו של עודד עד ליומו האחרון.

הגן הראשון אליו הלך עודד היה הגן של יוספה, בסמיכות לבית הספר "בית יחזקאל" בו למדה דליה, אחותו, שהייתה אחראית להחזירו הביתה מהגן בתום יום הלימודים. בהמשך עבר עודד ללמוד בגן חבצלת ב'.

דליה ועודד

oded shwartz.indd 10 27/12/2010 10:48:57

תקופת בית הספר באשקלון
1966–1976

עודד למד בבית הספר היסודי "בית יחזקאל" בשכונת אפרידר באשקלון. כתלמיד טוב וסקרן הוא התעניין בנושאים רבים, ביניהם גם כאלה שמעבר לתכנית הלימודים. להשלמת ידיעותיו הוא השתתף בחוגים במתנ"ס השכונתי "בית ווסק". ביניהם החוג לצילום, אהבה שהוא ירש מאביו וליוותה אותו משך כל חייו. זה היה תחביב משפחתי, סבו מצד אביו היה צלם מקצועי ובעל חנות צילום ברומניה. לאביו היה ציוד צילום מיוחד, כולל מעבדה ביתית לפיתוח והדפסת תמונות בשחור־לבן. עודד אהב להשתמש בציוד הצילום. באחת הפעמים בחוג עודד שבר את אחת השיניים הקדמיות. הותאמה לו שן תותבת, אותה הרכיב בשלבי הנערות. את השן לא הספיק עודד לתקן.

עודד המשיך ללמוד בכיתות ט'–י' בבית הספר התיכון "תגר" באשקלון. גם בתקופה זאת היה תלמיד טוב מאוד. במסגרת תחביביו הייתה לו מעבדת כימיה בחדרו, בעזרתה הוא נהג לערוך ניסויים להפקת חומרים ויצירת תרכובות, תבערות מרהיבות ופיצוצים מבוקרים. באחד הימים בהיותו בכיתה י', הוא עשה עם חבר ניסוי כימי שגרם לתבערה קלה. האירוע הסתיים ללא נפגעים, ועם נזקים קלים לשטיח.

בתקופת הלימודים בבית הספר התיכון עודד השתתף בחוגים נוספים. הוא היה בחוג לג'ודו והספיק להגיע לרמה של אחת מהחגורות הראשונות.

שלום כיתה א'

לקראת תצפית אסטרונומית

oded shwartz.indd 11 27/12/2010 10:48:58

אוניברסיטת תל-אביב

וזאת לתעודה
כי התלמיד עודד שורץ
השתתף בשנת הלימודים תשל"ו
ב מחנה הקיץ הבינלאומי לאסטרונומיה
במסגרת פעולות האוניברסיטה
לנוער שוחר מדע

בחסות הועדה לקידום
החינוך המדעי לנוער

תל-אביב, יום ד', ח' באב תשל"ו, 4 באוגוסט 1976

המדריך האחראי

ראש היחידה לפעולות נוער

הוא היה שחקן טניס שולחן וטניס טוב מאוד. הוא אהב מאוד את המשחק, וכדי לשפר את יכולת המשחק שלו קנה מחבט מקצועי. הוא אהב גם לשחק כדור־רגל ותפקידו הקבוע היה שוער.

עודד אהב מאוד את נושא הטיסה והוא עסק בטיסנאות באופן אינטנסיבי. חדרו שימש משכן לדגמי מטוסים רבים אותם הרכיב מֵערכות פלסטיק, קרטון ובלזה.

עודד הצטרף לחוג לאסטרונומיה בהדרכתו של עירא כהן בהיותו בכיתה ט'. במסגרת החוג עודד נטל חלק בכל התצפיות והשיעורים העיוניים. הוא הקפיד להגיע למעקבים אחרי ליקויי ירח וחמה, לערבי רישום מטאורים, לביקורים במצפים מחוץ לעיר. הוא גם השתתף בכל השתלמות אפשרית ולקח על עצמו מטלות נוספות לקראת התצפיות. בעקבות התצפיות השקיע בניתוח הממצאים. הוא למד את מלאכת האופטיקה וליטוש העדשות ובאופן כללי הפגין התמדה יוצאת דופן כלפי מה שאפשר להגדיר כתחביבו העיקרי באותן שנים.

גולת הכותרת של פעילותו בתחום האסטרונומיה התרחשה לאחר שנתיים של לימוד הנושא, והייתה השתתפות במחנה בינלאומי לנוער חובב אסטרונומיה, של אוניברסיטת תל־אביב, שהתקיים בקיץ 1976 במדרשת שדה בוקר בנגב. עודד היה גאה בתעודת ההשתתפות שקיבל ורואיין לכתבה בטלוויזיה שנעשתה על המחנה. סיום המחנה היה סיום של פרק חיים מבחינת עודד והתחלה של פרק חדש, כאשר מייד לאחריו הצטרף להוריו בנסיעת שליחות לדרום אמריקה.

בחוג לאסטרונומיה, עודד במרכז, משמאל עירא כהן

oded shwartz.indd 12 27/12/2010 10:48:59

השליחות בדרום אמריקה

עודד נסע עם הוריו לדרום אמריקה בקיץ 1976. הם נסעו בשליחות חינוכית מטעם הסוכנות היהודית, יוסף כמנהל בית ספר לעברית ומרים כמורה. בשנת השליחות הראשונה שהו במונטווידאו שבאורוגוואי. לאחר מכן עברה המשפחה לסאו־פאולו שבברזיל, למשך שנתיים נוספות. עודד למד בבית ספר תיכון אמריקאי: "Escola Graduada De Sao Paulo". הוא בחר במגמה ריאלית ביולוגית וסיים את הלימודים בהצטיינות. בסוף כיתה י"ב הוצע לו לקבל מלגה ללימודים באוניברסיטה בארה"ב, אך הוא בחר לדחות את ההצעה ולחזור ארצה שנה לפני הוריו, כי רצה להתגייס לצה"ל יחד עם בני מחזורו.

עודד אהב מאוד את תקופת השליחות, שתרמה רבות להתפתחותו האישית. היא פתחה בפניו חלון אל העולם הגדול, אפשרה לו להכיר מקומות, תרבויות ואנשים רחוקים וזרים. עודד השתלט מהר מאוד על השפות המקומיות, ספרדית ופורטוגזית, ואף עזר להוריו כשנתקלו בקשיי שפה במגעם עם תושבי המקום. הוא החל את השליחות כנער צעיר והתפתח להיות גבר בוגר באישיותו, ברוחו ובגופו.

אנקדוטה: השינוי הגופני שעבר עודד במהלך אותן שנתיים היה משמעותי, יעידו על כך הסיפורים הבאים: כאשר יצא את הארץ היה הנמוך בשכבת הגיל שלו. בהגיעו למונטווידאו שבאורוגוואי היה כבר בן שש עשרה, אך הסדרנים בקולנוע, בהקפידם על מיון הצופים לפי גיל, לא התירו לו להיכנס לסרט שתויג "למבוגרים מעל גיל שש עשרה", ולא עזרו שכנועים. אביו הציע לו להצטייד בתעודה אך הוא ויתר. סיפור נוסף: כשחזר ארצה חיכו לו בשדה התעופה אחותו דליה וגיסו רון. עודד שחזר גבוה בראש וגם עגלגל יותר לא זוהה מרחוק על ידי דליה ולקח לרון לא מעט זמן לשכנעה שמי שהם רואים הוא עודד אחיה.

עודד השתלב בקלות בבתי הספר בהם למד. הלימוד בשפה האנגלית לא היווה עבורו מכשול, הוא הצליח מאוד בלימודים וסיימם בהצטיינות. הוא גם השתלב היטב בחיי החברה של בית־הספר ושל הקהילה היהודית. עודד המשיך להיות פעיל בחוגים שונים, בהם טניס וצילום, והיה גם חלק מקבוצת השחמט. לקראת סיום כתה י"ב הוא היה שותף לצוות שהכין את ספר המחזור של בית־הספר, ובעיקר תרם מיכולתו הרבה בתחום הצילום.

עודד עזר להוריו בבחירת הריהוט לבית והציוד החשמלי למטבח, והיה זה הוא שעשה את הבחירה כאשר רכשו מצלמה משוכללת, עזרי צילום ומערכת שמע.

בזמן השליחות עודד והוריו נסעו בחופשות לטיולים רבים ברחבי היבשת, במסגרתם טיילו באורוגואי, בארגנטינה, בברזיל ובצ'ילה. המקומות המיוחדים אליהם הגיעו כללו העפלה להרי האנדים, סיור במפלי האיגואסו, צפייה בקרנבל בריו דה־ז'נרו, וטיולים ברחבי ברזיל.

oded shwartz.indd 13 27/12/2010 10:49:00

oded shwartz.indd 14 27/12/2010 10:49:02

החזרה לארץ והגיוס לצה"ל

בקיץ 1978 נפרד עודד מהוריו ויצא בדרכו חזרה לארץ. הפרידה לא הייתה קלה לו ולהוריו, אך לעודד היה מאד חשוב לצאת לדרך חדשה ישנה ולהתגייס עם חבריו, מהם נפרד שנתיים קודם לכן. כאמור, לא הועילה גם מלגת הלימודים שהוצעה לו להמשך לימודים באוניברסיטה בארצות הברית. עודד היה רגיש לחששם של הוריו אך הרגיע אותם באומרו שהשנה תעבור כהרף עין. הוא תכנן לעצמו טיול גדול של כחודשיים בארצות דרום אמריקה וארצות הברית, שבסופו חזר ארצה. תכנון הטיול שימש גם בסיס לטיול של ההורים שחזרו ארצה כעבור שנה. חלק מהטיול הוא עשה לבד וחלקו עם חברים. הטיול כלל את פרו ועתיקות האינקה, בוליביה, חלק מארצות דרום אמריקה, וטיול מחוף אל חוף באתרים העיקריים של ארצות הברית. היה זה טיול גדול ומעשיר בחוויות.

עודד הגיע באוקטובר 1978 והתמקם באשקלון בביתה של דליה אחותו. המפגש אחרי שנתיים של ניתוק היה מרגש ביותר, ועודד הפך במהרה לבן־בית. משפחתה של דליה זוכרת את נדיבותו הרבה ואיך הגיע לארץ עמוס במתנות אותן קנה בשארית כספו.

היו לו המון תוכניות להספיק להשלים לפני הגיוס לצבא. הוא החליט לעבוד לפרנסתו והחל לעבוד במשרד חדר המיון בבית החולים באשקלון. הוא למד נהיגה ועבר את המבחן המעשי בניסיון הראשון. הוא ניצל את זמנו הפנוי למפגשים וטיולים עם חבריו, ולהשלמת החוסרים החברתיים מהתקופה ששהה בחו"ל.

היה לו חלום ילדות להיות טייס, ואכן הוא הגיע לגיבוש לקורס טייס, אך לאכזבתו הוא לא עבר אותו. כדרכו הוא לא התייאש והשלים עם המציאות בצורה בוגרת ואחראית. הוא פשוט הסתכל קדימה והחליט להתנדב לשריון. לא היה קל לעודד לעבור את כל הלבטים, הנסיעות ללשכת הגיוס, שלבי החיול, ההכנות לגיוס והתמיכה בתחילת המסלול הצבאי, ללא הוריו שנשארו בחו"ל, בעיקר אחרי השנתיים שהיה אתם בשליחות במהלכן התקרבו מאד. את כל עזרת ההורים החסרה הוא קיבל מאחותו וממשפחתה.

הוא התגייס לצה"ל בינואר 1979, ושירת בחיל־השריון. הוא עבר אימוני טירונות בבסיס ג'וליס, שם הייתה לו חוויה לא נעימה, כאשר יום אחד נגנב הקיטבג שלו על כל ציודו. הייתה זאת דליה אחותו שנרתמה, קנתה והשלימה את כל החסר. עודד נשלח לקורס נהגי טנק, וכשסיימו הועלה לדרגת רב"ט.

ביולי 1979 הוריו היו בטיול בדרום אמריקה בדרכם חזרה לארץ מהשליחות. אמו אז חלתה והיה צורך להביאה לניתוח דחוף בארץ. עודד על אף שהיה בצבא הצליח לבוא ולסעוד אותה בבית החולים באהבה רבה ובמסירות גדולה.

במרס 1980 הועלה עודד לדרגת סמל, אחרי שעבר קורס מפקדי טנקים.

הוא נשלח לקורס קציני אג"ם בבה"ד 1, ולאחר מכן עבר קורס קציני שריון, אותו סיים באוקטובר 1980, קיבל דרגת סג"מ, והוצב כמדריך בבית־הספר לקציני שריון. הצבא משאיר בדרך כלל להדרכה בבתי הספר שלו בוגרים מצטיינים, ובעיקר בבתי הספר לקצינים. ואכן חוות הדעת עליו של מפקדיו באותו זמן הייתה: "עודד חייל טוב מאוד בתחום ההדרכה".

oded shwartz.indd 15 27/12/2010 10:49:05

שעת ביקור בצבא – עם דליה ומרים

גם אחרי שהוריו השתקעו מחדש באשקלון המשיך עודד להיות בן בית בביתה של אחותו. עופר בנה הבכור זוכר את דודו החייל מסיע אותו בטנדר הצבאי, לאייל, הבן השני, מלאו שנתיים כשעודד נהרג.

באחד מלילות שישי עודד נסע עם חברים לבילוי ברכב של אחותו, היה זה ליל חורף סוער והוא היה מעורב בתאונת דרכים, שהיו בה מעט נפגעים בצורה קלה. כשעמדו ליד הרכב התנגש ברכבו רכב נוסף שגרם לו לנזק של אובדן מלא. למזלם אף אחד לא נפגע באירוע זה. אופייני לעודד שלא רצה להדאיג את הוריו, וביקש מאחותו לטפל בתאונה ובנפגעים ולהודיע להורים על כך רק בבוקר שלמחרת, וכך היה.

באוקטובר 1981, הוא הועלה לדרגת סגן, וקיבל תפקיד של סגן מפקד פלוגת שריון בבית־הספר לקציני שריון. התפקיד היה תובעני ועודד בזכות כושר הארגון, האלתור והתושייה שלו עמד יפה במשימות הקשות של התפקיד, שהתרבו עוד יותר בגלל ריבוי ההקפצות המבצעיות של הגדוד בתקופה זו.

עודד החל את שרות הקבע בינואר 1982. אחד הדברים הראשונים שהוא קנה לעצמו עם קבלת המשכורת היה גלשן רוח, אותו קנה בשותפות עם חברו רונן.

עודד היה קצין מקצועי בעל ידע רב במבנה הטנק ובתפעולו, הוא שקד על קריאת ספרות מקצועית וטכנית רבה בנושא הטנקים. על כך זכה להערכה רבה ממפקדיו ומקציני הסגל האחרים.

מלחמת לבנון הראשונה (מתוך ויקיפדיה)

שמה הרשמי בתחילתה: מבצע שלום הגליל, ובר"ת: של"ג התרחשה בין ישראל לסוריה ולארגוני טרור פלסטיניים שפעלו נגד ישראל בשטח לבנון, על רקע מלחמת האזרחים בלבנון. החלה בהפצצות חיל האוויר הישראלי ב־4 ביוני 1982 כחלק ממבצע ערצב 19, שלאחריהן פלשה ישראל ללבנון ב־6 ביוני, והסתיימה כעבור 3 שנים, ביוני 1985, עם נסיגת כוחות צה"ל מרוב שטחה של לבנון והתייצבותם ברצועת ביטחון צרה לאורך הגבול. לאחר 18 שנים, במאי 2000, החליטה הממשלה על הסגת כוחות צה"ל לקו הגבול הבינלאומי.

הרקע למלחמה

הרקע למלחמה היה התבססות ארגוני טרור פלסטינים בדרום לבנון, לאחר שגורשו מירדן בספטמבר 1970, על רקע חולשת הממשלה הלבנונית. מדינת לבנון הייתה שסועה בין פלגים עדות ובני דתות שונות והייתה נתונה תקופה ארוכה במלחמת אזרחים בין פלגי האוכלוסייה השונים – המוסלמים השיעים, הנוצרים, המוסלמים הסונים והדרוזים. את המצב הזה ניצל אש"פ (הארגון לשחרור פלסטין), בכדי לבסס את שליטתו במרחב דרום לבנון, ולנהל מלחמת טרור כנגד צפון מדינת ישראל, בפעילות חבלנית ובהפגזת יישובים. כך הפכו תושבי הצפון לבני ערובה בידי ארגוני הטרור. באותה תקופה נפגעו חיי היומיום, נפגעה התיירות לחבל ארץ זה והתושבים נאלצו לעיתים לבלות לילות שלמים במקלטים. בשנים שלפני פרוץ המלחמה ובעיקר בשנה האחרונה התגברה המתיחות בין מדינת ישראל לדרום לבנון שכונה אז פת"חלנד. קדם למלחמת לבנון

oded shwartz.indd 16 27/12/2010 10:49:07

"מבצע ליטני" (1978), שבו חדרו כוחות צה"ל לדרום לבנון וניהלו עימותים עם אנשי אש"ף. לאחר ייצוב רצועת ביטחון כפולה של כוחות האו"ם וצד"ל שסגרה את גבול ישראל, ארגוני הטרור התקיפו באמצעות ירי קטיושות ותותחי 130 מ"מ, כתוצאה נהרגו אזרחים ישראליים, ונגרמה בהלה בישובים הישראליים בצפון. צה"ל הגיב באמצעות התקפות אוויריות, על מתקני אש"ף. השליח האמריקני פיליפ חביב, הצליח להביא לידי הפסקת אש בין ישראל ואש"ף, ב־24 ביולי 1981.

ב־3 ביוני 1982 התבצע ניסיון התנקשות בשגריר ישראל בממלכה המאוחדת, שלמה ארגוב, על ידי מחבלים פלסטינים. את ההתנקשות ביצעו אנשיו של אבו נידאל, שהתנגדו לשלטון הפת"ח באש"ף ונתמכו על ידי עיראק. הממשלה החליטה, חרף הסכם שביתת הנשק של יולי 1981, על הפצצת תשעה מתקני אש"ף בלבנון. אש"ף מצידו הגיב בהפגזה כבדה על יישובי הצפון, והדבר הכשיר את פתיחת מלחמת לבנון.

התפתחות המלחמה

המלחמה החלה כמבצע צבאי מוגבל בשם "מבצע שלום הגליל", בדומה למבצעים מוגבלים שהיו לפניו, לפי תוכנית צבאית שכונתה "תוכנית אורנים". מטרות המבצע השתנו במהלכו. בפקודת המבצע ועל פי ידיעת ראש הממשלה מנחם בגין, הוגבל המבצע לכניסת כוחות צה"ל עד 40 ק"מ צפונה מקו שביתת הנשק עם לבנון, מרחק הגדול מטווח הקטיושות. תחום זה הוסכם על גם על דעתה של מפלגת העבודה שהייתה באותה עת באופוזיציה בכנסת. הפקודה לא ירדה לדרגי השטח, וצה"ל לא עצר את כוחותיו עד הגיעם לביירות, בירת לבנון. מטרת המבצע שונתה והייתה גירוש המיליציות של אש"ף מלבנון כולה, מטרה שהושגה בהצלחה בסופו של דבר, לאחר המצור על ביירות.

ההתייחסות למלחמה כאל מבצע ניכרת גם בשמו של החוק למימון מבצע שלום הגליל, התשמ"ב־1982, שאושר בכנסת ב־28 ביולי 1982. בתקנות העוסקות במתן אות מערכה למשתתפים במבצע, שפורסמו ב־6 בפברואר 1983, הוא נקרא "מערכת שלום הגליל". עם התמשכות המבצע והתרחבותו הוא נתקבע בשיח הציבורי כ"מלחמת לבנון".

מהלך המלחמה

המלחמה החלה ב־4 ביוני, עם הפצצות מסיביות של חיל האוויר הישראלי. לאחר־מכן, ב־6 ביוני, כוחות ישראליים פלשו אל לבנון והתקדמו צפונה לאורך ארבעה צירים: חוף הים, אזור ההר המרכזי, הגדה המזרחית, ובקעת הלבנון. במסגרת הלחימה בציר חוף הים, הונחתו מכיוון הים כוחות צנחנים ושריון צפונית לנהר האוואלי, דבר שגרם לניתוק הקשר של מפקדות אש"ף בביירות עם המחבלים שנמצאו דרומית לנהר. בסופו של היום הראשון, צה"ל הצליח להגיע עד לגשר קוסיימה שעל נהר הליטני, כ־27 קילומטרים מקו הגבול הבינלאומי. לאחר מכן, צה"ל המשיך את ההתקדמות המהירה עם המספר הנמוך יחסית של הרוגים עליו שמר מתחילת המלחמה.

במהלך ימי המלחמה הראשונים התעמתו כוחות ישראל וסוריה שהייתה מעורבת צבאית ופוליטית בלבנון. במהלך קרבות אלו, ב־9 ביוני, נפתח מבצע ערצב־19 שערך חיל האוויר להשמדת מערך טילי הקרקע–אוויר הסוריים בבקעת הלבנון. במהלך המבצע התרחש הקרב הגדול ביותר בעידן הסילון, בו השתתפו כ־150 מטוסי קרב, ובמהלכו הופלו כ־47 מטוסים של חיל האוויר הסורי ולא הופל אף מטוס ישראלי. במהלך כל הלחימה עם סוריה, ישראל השמידה כ־80 מטוסים סוריים ואיבדה מספר מועט של מטוסים, בעיקר על ידי פגיעות של הנ"מ הסורי. בהמשך התקיימו מספר קרבות שריון במהלכם לא הושגה הכרעה ברורה לטובת אחד הצדדים, ובמהלכם ישראל הייתה הראשונה בהיסטוריה שעשתה שימוש במסוקי קרב כנגד טנקים.

oded shwartz.indd 17 27/12/2010 10:49:08

ב־8 ביוני צה"ל הגיע למבואות דאמור, כשבאותו הזמן כוחות צה"ל נאלצו להתמודד עם כוחות גרילה קטנים של אש"ף שהתחפרו באזורים של צור וצידון. ב־13 ביוני (כשבוע מתחילת המלחמה) צה"ל הגיע לביירות, ובמשך כחודש וחצי ניהל בה קרבות והידק את המצור עליה. במהלך הקרבות רוב ביירות נכבשה, נמל התעופה של ביירות נהרס, נהרגו כ־368 חיילי צה"ל ויותר מ־1000 מחבלי אש"ף, בנוסף לכ־6000 מחבלים שנעצרו. לקראת אמצע אוגוסט הושגה הסכמה להוצאת הכוחות הסוריים והכוחות הפלסטיניים מביירות, בחסות כוח בינלאומי. תהליך זה הושלם ב־31 באוגוסט 1982.

ב־23 לאוגוסט 1982 נבחר בשיר ג'ומאייל מנהיג הפלנגות הנוצריות לנשיא לבנון. מדינת ישראל ראתה בכך סימן לפריצת דרך מדינית ושר הביטחון אריאל שרון אף הכריז כי מדינה ערבית נוספת מתכננת לחתום חוזה שלום עם ישראל. לאחר הרצח של בשיר ג'ומאייל ב־14 בספטמבר 1982 תפס אחיו, אמין ג'ומאייל את השלטון. יומיים לאחר הרצח, ב־16 בספטמבר 1982, אישר צה"ל לכוחות הפלנגות הנוצריים להיכנס למחנות הפליטים סברה ושתילה שבאזור ביירות.

כניסת הפלנגות למחנות, הפכה במהרה לטבח סברה ושתילה, שבו רצחו הפלנגות מאות מתושבי המחנה. הטבח עורר סערה ציבורית בינלאומית, וקומם מדינות רבות נגד ישראל. למרות שמבצעי הטבח היו נוצרים לבנונים נתפסה ישראל כאחראית לנעשה.

בעקבות הסערה הציבורית שהתחוללה בעולם עקב הטבח, ולחץ אמריקאי, נסוגה ישראל מביירות ב־17 בספטמבר. בישראל הוקמה ועדת חקירה (ועדת כהן), שבעקבות מסקנותיה נאלץ אריאל שרון, שהיה שר הביטחון והאדריכל של מלחמת לבנון, להתפטר מתפקידו, שהועבר לידי משה ארנס.

שהיית צה"ל בלבנון חשפה אותו להתקפות של מורדים שיעים, ששיאן היה ב־4 בנובמבר 1983, בפעולת ההתאבדות בבניין מפקדת צה"ל בצור, שגרמה למותם של 60 איש, מתוכם 28 ישראלים.

בספטמבר 1983 החלה נסיגה הדרגתית, שהסתיימה רשמית ביוני 1985, שלוש שנים לאחר שפרצה המלחמה. אז התייצבו כוחות צה"ל על רצועת ביטחון בדרום לבנון.

oded shwartz.indd 18 27/12/2010 10:49:09

סדרת אימונים בסיני – סגל ההדרכה בקורס קציני שריון

oded shwartz.indd 19 27/12/2010 10:49:11

הקק"ש בתחילת המלחמה

סופר ע"י אמנון גיל

קורס קציני שריון (קק"ש) היווה את גדוד 196. בתקופת מלחמת לבנון הראשונה, ב־1982, בסיס הגדוד היה במחנה קבע 302 שליד באר־שבע.

בחודשים שקדמו למלחמה הועלה הגדוד מספר פעמים לצפון ונערך בכוננות מבצעית.

בתקופת המתיחות שקדמה למלחמה אירעו התנקשויות בדיפלומטים ישראלים בחו"ל, בר־סימן טוב שבנו היה צוער בקק"ש, ושלמה ארגוב, שההתנקשות בו היוותה את העילה לפתיחת המלחמה.

ביום שישי שלפני המלחמה הורדה רמת הכוננות, הגדוד ישב בבסיס 302. חלק מהקצינים והצוערים יצאו הביתה לשבת, וביניהם עודד והמג"ד, ספי שאומן.

סגל הגדוד לא עודכן ובמהלך יום שישי שוב הועלתה רמת הכוננות.

הגדוד נערך לארוחת ערב שבת שגרתית ולפתע נכנס המג"ד, שהוזעק מביתו, לחדר האוכל באמצע הארוחה והודיע על ההיערכות הנדרשת. הוא הורה לחמש את הטנקים, ולהחזיר לבסיס את כל הקצינים והצוערים שיצאו הביתה לחופשת שבת.

אמנון גיל, שהיה מ"מ בפלוגה של עודד, בן אשקלון גם הוא, ביקש מעודד לעבור אצל הוריו ולהביא לו חבילה מהבית.

ארנון בן־דרור, חבר מאשקלון, התנדב להסיע את עודד על האופנוע שלו. הם עברו דרך ביתה של משפחת גיל, עמדו פרק זמן בחוץ, עודד הרגיש שלא בנוח להפריע ולהיכנס באמצע ארוחת ליל השבת. לבסוף הוא נכנס, ולקח את החבילה של אמנון.

המדים שהביא אתו עודד היו עדיין בכביסה, לכן הוא עבר בבית אחותו ושאל מדים מגיסו רון.

עודד הגיע לפלוגה בלילה היישר אל תוך קלחת ההתארגנות. הטנקים היו "ערומים". הגדוד נכנס לבונקר התחמושת ותוך כשעה חימשו את כולם. שלא כבשגרה הגיעו כל המובילים לכל הטנקים של הגדוד בבת אחת, ונערכו להעמסת הטנקים והובלתם צפונה. אז הבינו כולם שהפעם העניין רציני.

חיילי הגדוד נסעו במוצאי השבת באוטובוסים לרמת הגולן, חיכו להגעת המובילים, והתארגנו לחניית לילה לאורך הכביש. הם ישבו בכוננות בשפך הזאכי, ליד הכינרת, ומשם התחילו לנסוע על ציר הנפט לכיוון בית הלל ואל שער פאטמה.

ביום א' בבוקר ערך ספי המג"ד שיחה לכל חיילי הגדוד. הוא אמר שעדיין לא ידוע מה הגדוד אמור לעשות, אין עדיין פקודה לביצוע וגם לא ידוע היכן יוצב הגדוד. הוא הכין את חייליו לבאות ואמר, שכשהמלחמה תתחיל היא לא תהיה דומה לשום דבר שתרגלו קודם. הוא דיבר מניסיון, ספי לחם במלחמת יום הכיפורים ואף נפצע אז.

על טנקי המגח – אימונים לקראת המלחמה

הגדוד יצא לדרך בצהרים. האווירה הייתה טובה והיו צחוקים ברשת הקשר. אצל מי נפגשים אחרי המלחמה וכיוצא בכאלה דיבורים, אך בהתאם לנסיבות החרום הטנקים נסעו על הזחלים בכבישים ברמת הגולן.

ביום ראשון ה־6 ביוני הם חצו את הגבול ללבנון דרך שער פאטמה, והתארגנו לחניון במרג' עיון. כל הנסיעה הייתה בשטחים מטוהרים. הם חצו את נהרות הליטאני והזהרני. הם ראו את מבצר הבופור, שעל פסגתו כבר התנוסס דגל ישראל. חלפו על פני העיירה נבטיה, שנראתה כעיר רפאים. עד ג'זין זרקו עליהם אורז כסימן לברכה. המשיכו לנוע צפונה, ועדיין לא נמסר להם מהו היעד המוגדר של המשימה. מהרגע שעזבו את מרג' עיון לא יצאו מהטנקים מחשש להיפגע ממחבלים.

oded shwartz.indd 20 27/12/2010 10:49:12

ליל חניה

נתן אלתרמן

ליל חניה. בקול דברים, בשחוק, בגדף
בהמולת מלאכות הוא קם, הנה הנו
כמו פני עיר נבנית פניו של שדה הקטל
בהתפרש המחנה אשר דינו
להיות שופך דם האדם ומגינו.

פני עיר נבנית בחשכתה והבהוביה,
בעסוקה האץ חופץ מתג אל תג.
ליל חניה. פני נפחיה ואופיה
ועגלוניה של חברה בטרם גג.
פני הכוכב הקם והמרחב העג.

פני הגברים המטליאים עלי ברכים
חולצה ונעל. פני הלץ. פני הטבח.
פני הבדיחה בצוהב בהרות הקיץ
שמושבה על הארגז או על הפח
ולקדקדה אגן רקיע מהופך.

מתוך אשמורת ראשונה, בין חוף וגבע
היה נשקף פתאום מראה המלחמה
כמו הווי צוען, חבור יתד וחבל
בו חירותם של מסעות וחירומם
בו הכלים והחוקות בעירומם.

בו חישופה הפתאומי והפרוע
של הבדידות בין הרבים והזרים.
בו הרעות ידי אדם בצר בראוה
להיות שומרה בין איש ואיש את הקשרים,
בהישרף גשרי שכירות ומסחרים.

בו מליצת סיסמות הזמן, אשר לא פרק
שירה צרופה בן יעסוק, חלילה לו
ורק הזמר הנפוץ, שלא דבר ערך
ולא שכיית חמדה הוא, יישאן במלוא
צווחת צבעיו החריפים על חלילו.

על אהבה הוא מדבר (בה הוא פותח)
ועל חובה וקרב ועול, הכל בכל
אין הוא אומר את זאת בכל דקויותיה
של השירה, אבל אומר בקול גדול
בלי מורך לב ובלי חשש מפני הזול.

ליל חניה, ליל זמר, ליל שחקים רקוע
ליל רוב מלאכות חופזות, ליל אד מן הדוודים
ליל שמוסך את כישופה של רעות רוח
בבניינה של ממלכה, ליל נדודים
ניצב פרוש על היחיד והגדודים.

עת מלחמה גם צלם הדברים האלה
היה צלמה לקול זמרת פזמון תועה
עוד ימשכו המה כמו נימה מחלב
נפשו של דור, גם בשדה זרועה
לזכור, לא רק לרע, ימי רעה.

גם זה נשלב במלחמה כל זה גם יחד
כמו אבחת אביב נמסך בעם מליל ומשחרים.
כל זה מתל ומגדות נחל יהיה
עולה ביעף ושב נקטע בילל
של איש זונק ואיש יורה ואיש נופל.

oded shwartz.indd 21 27/12/2010 10:49:13

הקרבות בג'זין ובעין א־תינה

הקדמה: תיאור של קרב הוא משימה לא פשוטה, היות ואין בנמצא סיפור אחד ויחיד מנקודת מבט אובייקטיבית לחלוטין. הסיטואציה היא קשה, סוערת וטעונה וכל אחד חווה אותה אחרת. הדרך בה נקטתי היא להיפגש לשיחה עם שלושה מבין המשתתפים בקרב. סיפור הקרב שמובא כאן הוא סיפורם של שני מפקדי מחלקה בפלוגה ח', פלוגתו של עודד, אמנון גיל וגבי קאופמן, ויובל גרעיני שתפקד באותו קרב כסגן מפקד פלוגת מפקדה. הפגישה הולידה שיחה מקיפה על כל ימי הלחימה של גדוד 196 במלחמה, גם אחרי מותו של עודד, ותמציתה מובא כאן. היה מעניין לגלות שזה היה סיכום המלחמה הראשון בו השתתפו המפקדים והסיפור מובא כהווייתו על רגעי הגבורה שלו והשגיאות שתמיד תקרינה בסיטואציות מעין אלה.

השיחה התקיימה באוניברסיטת בר־אילן בתאריך 25 באוקטובר 2010.

חיימי אבישור

ביום שלישי ה־8 ביוני, בצהריים נתקבלה הפקודה לכבוש את העיירה ג'זין. בשונה ממצבים אליהם הורגלו באימונים לא ניתנה למפקדים וללוחמים פקודה מסודרת אלא פקודה חפוזה ברשת הקשר. כשהגיעו לג'זין הבינו את גודל המשימה, כשראו טנקים של גדוד 198, גדוד קמ"ט (קורס מפקדי טנקים) מהחטיבה שלהם, נסוגים לאחור עם נפגעים. הסתבר שנתקלו באש עזה של טילי "סאגר" שנורו לעברם וברימונים שהושלכו עליהם מהגגות משני צדי הדרך בעיירה. ניכר היה שכיבוש ג'זין לא הולך להיות עניין פשוט. ההנחיה הייתה לחצות את ג'זין במהירות, כשפלוגה ח', פלוגתו של עודד, מובילה את הגדוד. הזהירו אותם מפני הסאגרים והרימונים, לכן כשנכנסו לכפר, כמהלך מונע הם הפעילו מיסוך עשן וירו אל הצדדים, לבתים ולחלונות בכל הכלים שהיו להם. בתוך הכפר, למרבה ההפתעה, לא נתקלו באף מחבל. הם גם לא ראו דגלים לבנים על הבתים. כנראה שהסורים או המחבלים שהיו בעיירה נבהלו מעוצמת האש האדירה שלהם, ונכנסו למצב מגננה.

ביציאה מהכפר היה גשרון צר מאוד, אחד הטנקים נתקע עליו על הגחון כששני זחליו מסתובבים באוויר. תוך מספר דקות עודד הגיע, ירד מהטנק שלו וחילץ את הטנק התקוע. מקומו של עודד כסגן מפקד הפלוגה היה באחורי הפלוגה והחילוץ הזה עיכב אותו עוד.

כשיצאו מהכפר קיבלו פקודה לצאת ולתפוס שטחים שולטים על הכפר. הרחוב בו נסעו היה בעמק שבין שתי שלוחות וביציאה מהכפר בחרו לפנות אל השלוחה הימנית, החלטה שהסתברה בדיעבד כגורלית, בהיעדר מודיעין אפקטיבי. על השלוחה השמאלית התבססה במארב פלוגת טנקים סורית, בעמדות נסתרות ובתוך מטע עצים. היא הייתה מורכבת מטנקים מסוג T-62 ומלוחמי קומנדו מחומשים בטילי סאגר חודרי שריון. בעת עלייתם על השלוחה נפתחה עליהם אש עזה מהטנקים ומטילי נ"ט מטווח של כ־500 מטר. כל מי שהיה שם נפגע, מי בפגיעה שטחית ומי בפגיעה קטלנית. הם התקשו לזהות את מקורות הירי, כיוון שהטנקים הסורים היו מוסווים היטב בינות לעצים. הטנק הראשון שנפגע היה של גידי המ"פ, הוא נפגע מטיל ח"ש (חודר שריון), נפצע בעיניו ופונה. אמנון ירד מהטנק חילץ את גידי וניב וייזל והעבירם אל צריח הטנק שלו. אמנון היה בטנק עם תותח לא תקין, שנפגע עם הכניסה לג'זין כאשר ירה על קיר

oded shwartz.indd 22 27/12/2010 10:49:13

בית מטווח קצר. הטנק של עודד היה האחרון בסדר התנועה של הפלוגה כשקיבל את הפיקוד עליה בעקבות פציעתו של גידי המ"פ, והוא עבר לקדמת הכוח, תוך שהוא מנסה להתגבר על בעיה בקשר חוץ בטנק. בשלב הזה הכוח שהיה על השלוחה כבר התחיל את הנסיגה בחזרה למטה. זמן קצר לאחר מכן הטנק של עודד נפגע מפגיעה ישירה של טיל חודר שריון. עודד והתותחן שלו, רון לוי סבג, נהרגו במקום. גבי מתאר את רגע ההיתקלות וזוכר איך עלו די גבוה על השלוחה ואיך נפתחה עליהם האש הקטלנית, הוא זוכר איך הטנק שלו נפגע, למזלו קלות בכנף הטנק, וזוכר אפילו איך ראה את הפגז במעופו. בשלב מסוים זיהו את הטנקים הסורים, ומי שהתעשת ראשון היה מפקד פלוגה ז' צור מאור שקרא את תמונת הקרב ואת הנחיתות שלהם אל מול העמדות השולטות של הסורים ונתן פקודת נסיגה כלפי מטה אל המקום בו הטנקים הסורים, נעדרי יכולת הנמכת התותח, לא יוכלו לפגוע בהם. צור הפעיל מיסוך עשן תוך שהוא מנצל את כיווני הרוח בכדי למסך את נתיב הנסיגה ומורה לכולם לסגת אחורה בחסות מעטה העשן. בשלב הנסיגה ניגש אל הטנק של עודד סמ"פ של פל' ז' יורם שדה (יורמל) בכדי לנסות לחלץ אותו אך הוא כבר היה הרוג. הוא חילץ את גופתו של עודד והעבירה לסל הצריח שלו רגע לפני שהטנק התחיל להתפוצץ.

השעה הייתה 3:30 אחה"צ, הפלוגה הייתה מרוסקת המ"פ גידי פצוע, הסמ"פ עודד הרוג, טנקים של מ"מים נפגעו. טנקים נוספים בגדוד נפגעו ובכללם הטנק של ספי המג"ד, שעבר לטנק של אבי אשכנזי הסמג"ד. הכוח התבסס בתחתית השלוחה, בערבוב כוחות, מעכל את מצב הקרב בדמות הרוגים ופצועים ובנחיתות טקטית. התהייה לגבי ההמשך נמשכה עוד כרבע שעה ושוב היה צורך בתושייה ובלקיחת פיקוד. ניתנה פקודה לפל' ז' לעקוף ולטפל בכוחות האויב שיורים על הטנקים. הובילו את הגדוד מ"פ ז' ומ"פ ו'. המשך הקרב היה שייך גם הוא למנהיגות ולתפיסה המהירה של צור מאור, מפקד פלוגה ז' שיצא בראש הכוח. הוא התחיל לטפס מול הסורים תוך שהוא יורה בכל טנק שמתגלה מאחורי עיקול דרך, וזה מטווחים קצרים של לוחמת חי"ר. הסיטואציה הפכה מורכבת יותר. הסורים כנראה הבינו את הבעייתיות שבהתמודדות מול כוח שמטפס מולם, כאשר להם אין יכולת הנמכה של התותח, והתחילו לרדת במורד השלוחה ולהילחם בטנקים העולים. התפתח קרב פנים אל פנים מטווחים קצרים ומי שהיה זריז יותר הצליח. הדרך של צור מאור להבהיר את תמונת הקרב למפקדים האחרים הייתה להעביר את הפקודות שהוא נותן לצוות שלו בקשר חוץ כך שכולם "רואים", בלי הסברים מיותרים, את מה שהוא רואה ומבינים את תמונת הקרב. גבי זוכר איך שמעו בקשר: "תותח טווח קרבי טווח על" ממש כמו בבית הספר לשריון וכך הבינו מה קורה. זאת הייתה הדרך הקצרה והיעילה להבהיר לכולם את ההתרחשות. הצריח של צור ירה לכל כיוון ממש כמו לוחם חי"ר זריז שיורה לכל עבר תוך הסתערות, אמנון זוכר את תנועות הצריח שלו מצד אל צד והיה מי שקרא לו "הטנק השולף". כל העת נורתה עליהם אש.

ערוכים בתוך לבנון

המטרה הייתה לכבוש את הרכס השולט עוד לפני רדת החשיכה. מעט לפני הפסגה נוצר פקק בשל טנקים סורים פגועים שנתקעו על הדרך וחסמו את הציר ובנוסף טנק של הגדוד שפרס זחל. גבי זוכר סיטואציה שהמח"ט מגיע, מורה להוציא את הנהג של הטנק הסורי, מניע את הטנק, משחרר את הבלם ומדרדר אותו אל הואדי בכדי לפנות את ציר התנועה. עד שכל אלה קרו התארגן בינתיים הכוח לשהיית לילה באותו מקום. גבי היה חלק מהכוח הזה.

בינתיים צור מאור עם כוח קטן עבר את החסימה והמשיך בתנועה כלפי מעלה. הוא נפגע ונהרג ממש בסיומו של הקרב, בשעת בין ערביים. אמנון היה גם הוא באותו הכוח וזוכר את הפגיעה בטנק של צור מאור שסימנה בעצם את

oded shwartz.indd 23 27/12/2010 10:49:14

צבא הגנה לישראל
העורף הכללי

תעודת הוקרה וכבוד

לזכרו של

סרן עודד שוורץ ז"ל

אשר נפל בעת מילוי תפקידו ב-צה"ל
בקרב בלבנון במבצע "שלום הגליל".
סרן עודד שוורץ
שרת בשירות הקבע ב-צה"ל.
הוא ראה את שירותו כשליחות
ונשאו בעסיסות ובאהבה.
נכון ומיסור תעוד, הקדיש עצמו
להגברת כוחו של צה"ל ולטיפוח רוחו
כאשר טובת המדינה לנגד עיניו.
הוא נפל ואנחנו יותר אתנו.
בנופלו הקריב את חייו במערכה
הגדולה והארוכה למען חירות ישראל.
זכרו יהיה נצור עמנו יחד עם זכרם
של כל גיבורי צבא ההגנה לישראל.

רחמים נתיב, אלוף
ראש מטה/אכא
ב' בתמוז תשמ"ב
23 ביוני 1982

סוף הקרב, ממש כאשר הגיעו לרחבה שעל הרכס. יחד איתו בטנק נהרגו הצוערים יוסי קוברינסקי ורביב קריו, כאשר ישי גדסי התותחן הצליח לקפוץ מהטנק וחולץ. הטנקים הסורים שירו עליהם הושתקו, הנותרים ברחו, וחלקם נפגע מהפצצת חיל האוויר. בעקבות תיאום לקוי בין כוחות, עבר הכוח הקדמי את קו התיאום עם חיל האוויר וספג גם הוא הפצצה של כוחותינו על כוחותינו. אמנון זוכר את נגמ"ש ההנדסה נפגע מההפצצה, ולוחם נהרג בעקבות כך. גם הלוחמים הקדמיים ספגו פגיעת רסיסים בכל חלקי הגוף החשופים. בכוח הקדמי היו שישה או שבעה טנקים, כעת תחת פיקודו של מפקד פלוגה ו' אבי גבעתי. הלילה ירד והם קיבלו הוראה להתמקם בחניון לילה. החניון הותקף, אבי גבעתי מיקם אותם במערך ההגנתי, והם ירו כל הלילה אש מקלעים ונק"ל לכל עבר. ספי המג"ד היה על הטנק של הסמג"ד אבי אשכנזי והם נסעו כל הלילה בין שני החניונים העליון והתחתון. אמנון זוכר שהגיעה משאית של לוחמי קומנדו סורים. הם ירו עליה פגז והיא התחילה לבעור. לאחר מכן היא דורדרה אל העמק. בשלב כלשהו הטנק של המג"ד כמעט נורה מאש כוחותינו, שלא זיהו אותו כאשר התקרב אל אחד החניונים.

עם בוקר התגלתה תמונה מזעזעת. המקום היה מקום הקרב העיקרי ביום שלפני, ובמשך הלילה נסעו בו הטנקים, ירו החליפו עמדות, וגם דרסו את כל מה שהיה שם. התמונה כללה שלדות טנקים מפויחים, ציוד זרוק וגופות שרופות ומרוטשות ובתוך כל אלה דרגי הלוגיסטיקה מגיעים לבצע מילוי מחדש של בטן הטנקים, חימוש, ותדלוק. יובל מתאר את המקום כשדה קטל שהיה מעדיף למחוק מזכרונו.

תוצאות הקרב היו קשות, לכוחותינו חמישה הרוגים, פצועים, וכלים פגועים. לצד הסורי 22 טנקים מושמדים ועוד ארבעה אחרים נטושים. בנוסף נמצאו בשטח עשרות חיילי קומנדו סורים הרוגים. הגדוד השמיד גדוד טנקים סורי ויחידת קומנדו.

למחרת, יום ד', התקדמו לעין א־תינה כאשר פלוגה ו' מובילה את הגדוד. שם התנהל קרב אל מול מתחם סורי, קרב שבו נהרג ספי שאומן המג"ד, לאחריו התרחש אירוע מצער של קרב קצר בין הגדוד לבין גדוד 198, מה שנקרא "אש ידידותית". תיאום לקוי בין הכוחות גרם לזיהוי לא נכון והביא להתלקחות האש. הקרב נמשך פרק זמן קצר של כחמש דקות, וגרם למספר הרוגים. גדוד 198 (קמ"ט) התקדם צפונה וגדוד 196 (קק"ש) התקדם דרומה, המפגש באש היה דו־צדדי, טנק מול טנק. הטנק של מ"פ ו' אבי גבעתי נתקל ועוד הספיק לירות. הוא עוד נשמע בקשר הפנים מבין באיחור את השגיאה בזהותו בכוח טנקי מרכבה. טנק המרכבה ירה פגז קטלני ופגע בטנק שלו. הוא ועוד שני אנשי צוות נהרגו במקום. הנהג של אבי גבעתי, רם אלון, הבין את השגיאה בזמן אמת בשומעו את אבי גבעתי לפני שנהרג מבין שהם בקרב עם טנק מרכבה. הוא ראה ששלושת אנשי הצוות שלו הרוגים, קפץ מהטנק ורץ בכדי לעצור את כוחות הגדוד השני מלירות. המרחק היה ממש קצר. הוא רץ כמה עשרות מטרים תחת אש מקלעים. מפקד טנק המרכבה עדיין לא הבין והיה בטוח שמדובר באויב וזרק עליו רימון, הוא התעשת, רץ אל מאחורי הטנק, טיפס והודיע להם שהם יורים על כוחותינו. על הפעולה הזאת הוא קיבל צל"ש רמטכ"ל. בנימוקי הצל"ש למיטב זיכרונם של הנוכחים לא פורטו מעשי הגבורה בגינם זכה לציון לשבח.

oded shwartz.indd 24 27/12/2010 10:49:16

עודד שוורץ – ויתר על המדע למען צה"ל

בעוד כחצי שנה היה עולה פגן עודד שוורץ לדרגת סרן ומקבל ל־ידיו תפקיד מ"פ בקורס קציני שיריו־יון. לשם כך היה נכון לחתום על הוזה לשרות קבע ולוותר על המשך לימודיו בקולג' האמריקאי בסאו־פאולו שבברזיל.

עודד, יליד אשקלון, היה בן 21. הו־ריו הגיעו ארצה מרומניה כחלוצים. אביו יוסף התגייס לפלמ"ח ולחם בגוש עציון. אחר כך הכיר את מרים והם נישאו בהיותם חברי קיבוץ זיקים ש־מדרום לאשקלון.

כאנשי חינוך לא יכלו לעמוד מנגד כאשר באו גלי העולים החדשים למע־ברות אשקלון. הם עברו העירה ועסקו בהוראה ובניהול בתי ספר במעברה.

מאז ועד היום מנהלים יוסף ומרים שני בתי ספר בעירם. עשרות מחזורים עברו תחת ידיהם. לאחר שליחות של כמעט 4 שנים בברזיל — חזרו לעיסו־קם זה.

עודד, גבוה ואתלטי, הספיק לסיים בהצטיינות את הקולג' האמריקאי ב־סאו־פאולו וכבר הציעו לו שם מישרה. אלא שהוא חישב ומצא כי הגיע לגיל גיוס וחבריו מתגייסים בהיעדרו. הוא החליט לחזור לאשקלון שנה לפני הו־ריו, התגייס לצה"ל וביקש להיות טייס קרבי. כאשר נופה בשלב מסויים אמר לחבריו כי יפנה לשריון כי „גם בשו־יון אפשר למות למען המולדת".

היו שאמרו לו כי צעיר כמותו, ה־מצטיין באסטרופיזיקה ובקיא ברזי ה־מתמטיקה — טוב יעשה אם ישתחרר מהצבא ויתמסר למדע. אלא שהוזז נהג לומר כי צה"ל זקוק לבחורים כמו־תו.

(עזרא ינוב)

ביום חמישי הגדוד נסע עוד לכיוון אגם קרעון מותש ופגוע, האנשים היו לאחר שלושה לילות ללא שינה. הם נסעו מיום ראשון על זחלים עד ג'זין. ביום שלישי ניהלו קרב עקוב מדם, בהמשך הלילה לחמו בחניון לילה קשה, השתתפו בקרב נוסף ביום רביעי, הקרב על עין א־תינה. בלילה שבין יום רביעי לחמישי שהו בחניון עליו שמרו לוחמי חי"ר שאפשרו להם מנוחה. בבוקרו של יום חמישי הם נסעו אל אגם קרעון שבבקעת הלבנון. הלוחמים היו מותשים. באגם קרעון הוחלף הגדוד והתפנה לרמת הגולן. מספר ימים לאחר מכן כבר מולאו השורות והם התחילו להעביר קורס קצינים חדש.

סיכום הקרב לעולם לא התרחש, אף אחד מהקצינים הנוכחים בחדר אינו זוכר הפקת לקחים מסודרת. הם זוכרים תדרוך של המח"ט ברמת הגולן, כהכנה למפגש עם המשפחות השכולות, מפגש טעון שכלל גם התפרצות יצרים.

באותו עניין:

- עודד נהרג מפגיעה של טיל חודר שריון. אמנון הלך לאחר המלחמה לראות ולצלם את הטנק במש"א לפי מספר הצריח. הוא מצא טנק שעוד היה שרוף וראו בו את חור הכניסה של הטיל בין מיקומו של הטען למיקום המפקד.
- המשתתפים זוכרים את חברם, גיל צפריר, שהיה ביחידה אחרת ובגזרה אחרת קורא באפיק החרום של רשת הקשר בכדי לברר את השמועה על כך שעודד נהרג.

oded shwartz.indd 25 27/12/2010 10:49:17

חברים זוכרים ומספרים

זיכרונות מתקופת הקק"ש:

השיחה התקיימה באוניברסיטת בר־אילן בתאריך 25 באוקטובר 2010.

נכחו:

נילי גרעיני – מש"קית חינוך ופקידה פלוגתית של פלוגה ח'.

יובל גרעיני – סגן מפקד פלוגת מפקדה גדוד 196.

גבי קאופמן – גנן מ"מ 1 בפלוחה ח'.

אמנון גיל – גנן מ"מ 2 בפלוגה ח'.

חיימי אבישור.

יובל ועודד התגייסו יחד ועשו את רוב השרות יחד. יובל לא זוכר לוחם עם "סכין בין השיניים" שרוצה להיות גנרל. מתאר אופי נוח ועדין עם "נימוסים של חו"ל", יכולות ואינטליגנציה גבוהה, ראשון להתנדב, ובעיקר אדם טוב לב.

אמנון זוכר אירוע שהיה במהלך אחד הקורסים. כשהעבירו בג'וליס אימון מקצועות, עודד הזמין את כל הסגל ל"ערב דרום אמריקאי" בביתם של הוריו באשקלון. הקרין שקופיות מהטיולים שעשה בדרום אמריקה, שהיו אז די נדירים בקרב בני נוער בארץ. החוויות נראו כלקוחות מעולם אחר, וכך

oded shwartz.indd 26 27/12/2010 10:49:18

גם התמונות של תלמיד בחליפה ובעניבה.

יובל זוכר כמה עודד בלט בכל הנושאים הטכניים והתיאורטיים של הטנק וכל מרכיביו, תמסורת, מנוע וכן הלאה. אמנון זוכר את המבחנים שהיו עושים לצוערים, בהם כל גנן היה בוחר תחנה. עודד תמיד בחר את התחנות הכי מתוחכמות עם המערכות היותר מורכבות: מחשב, מערכות הידראוליות, תותחנות. מערכות הדורשות רקע תיאורטי וחישובים. בנוסף עודד תמיד חיפש שאלות מחוכמות שמעידות על הבנה מערכתית מעמיקה.

אמנון היה משנה גנן של עודד מייד לאחר שסיים את קורס הקצינים, עודד היה גנן שמעביר כבר קורס רביעי. הם ישנו יחד באוהל סיירים בשטח והיה ביניהם קשר חברי ותומך ללא הפגנת כוח והדגשה היררכית כמו שקורה לפעמים במסגרות צבאיות.

גבי מספר שלעודד תמיד הייתה המשקפת הכי טובה עם מצפן וכל מיני שכלולים, ולא מן הנמנע שהייתה אזרחית ונקנתה בכספו. המשקפת של עודד הועברה לאחר מותו למשפחתו ע"י שי הרס"פ.

קצין וג'נטלמן

יובל גבי ואמנון זוכרים את תקופת ההדרכה בקק"ש, כאשר ארבעתם בתפקיד גנים, המדריכים את קציני העתיד של חיל השיריון. יש דבר אחד שחוזר בתקופה הזאת כחוט השני – על עודד תמיד אפשר היה לסמוך. לשם המחשה הם מספרים סיפור: הרקע לסיפור הוא אימוני ניווטים רכובים באזור סיני, בדיונות החול שליד רפיח. הצוערים מנווטים והגננים (מדריכי הקצינים) איתם להשגחה ובקרה. בכדי לחסוך בשעות מנוע של טנקים, מתבצעים הניווטים על גבי רכבי שטח אופניים (נ"נ־ים). אופי השטח ותנאי הראות גורמים לכך שמידי פעם אחד הנ"נ־ים שוקע בחול ("אמבטיה" בלשון השריונרים) וזקוק לחילוץ. זה אחד האירועים הפחות נעימים להיקלע אליהם, הן למחולץ והן למחלץ. מדובר בשעת לילה מאוחרת, בקור של סיני, כאשר מי שמתקדם בניווט כבר רואה באופק את המקלחת המתקרבת והמיטה החמה. הדבר האחרון שהוא רוצה זה לחזור על עקבותיו, לנווט אל הרכב השקוע בחול, לפרוק את ציוד החילוץ, לזחול אל מתחת לשני כלי רכב, לחבר כבל גרירה ולהתחיל בחילוץ שיכול להצליח או להיכשל. אם לא הצלחת אתה עלול לשקוע גם כן ולבלות את כל הלילה בשטח. במצב הזה רשת הקשר הופכת באורח פלא ל"חד־כיוונית", כולם שומעים את הקריאות ומשימים עצמם כחרשים. גם אם יש צוער על אחד הכלים שמגלה ניצוץ של אמפתיה, אחריות או איזושהי תכונה שגורמת לו לחשוב לענות ולחזור על עקבותיו, מייד מגלה הגנן "מנהיגות" ומורה לו להמשיך בניווט. כולם חוץ מאחד – עודד היה זה שתמיד ובכל תנאי היה סב על עקבותיו ונרתם למלאכת החילוץ.

לי (ח.א.) זה הזכיר את הסצנה המרגשת, אחד השיאים בסרט "קצין וג'נטלמן", שבה הצוער גיבור הסרט (זאק, בגילומו של ריצ'ארד גיר) בדרך לשבור את השיא של הקורס בריצת המכשולים. ממש לקראת סוף המסלול הוא מזהה צוערת אחרת במאבק נואש לעבור את ה"קיר" האימתני, שעומד חוצץ בינה לבין הצלחה בקורס. למרות העידוד של חבריו שימשיך הלאה וישבור את השיא, הוא מחליט החלטה ערכית, סב על עקבותיו, מוותר על השיא ומדריך את חברתו בזמן אמת איך לעבור את הקיר.

אכן "קצין וג'נטלמן".

oded shwartz.indd 27 27/12/2010 10:49:19

הכתב שבטנק ינצח

נכתב במסגרת פרויקט של עיתון "מעריב" שהחזיר את כותביו הבולטים למדים.

בן כספית

זו היתה אהבה ממבט ראשון. כזאת שתופסת מקום ענק בלב וממלאת את הנשמה. 22 שנה אחרי שהשתחרר חזר בן כספית, שריונר עם בעיות גב, לצבא. והוא עדיין מאוהב. מעל לראש. בטנק אז מה השתנה? לא הרבה. ה"פודרה" (חול שנטחן בשרשראות לאבק דק) עדיין רובצת בכל מקום בו יש טנקים, ונכנסת לך לעיניים, לאוזניים, לחרכי הגוף האפלים ביותר, לנשמה. והריח. תרכובת שרק טנקיסטים מכירים, ערבוב של ריח הפלדה והגריז עם אבק השריפה, חום המנוע וזיעת הטנקיסט. ורעש המנוע. הנהמה האדירה, המוכרת, הנוסכת ביטחון. וטרטור רשת הקשר. וצריחת מערכת הצידוד ההידראולית. והעוצמה. תחושה בלתי מוסברת של שיכרון, של ביטחון, כשאתה ניצב לך בצריח הטנק, אומר לנהג "סע קדימה", מיטיב את אחיזתך בקת המא"ג, מצודד צריח ימינה או שמאלה, ומסתכל סביב. והאדמה רועדת.

מי שהיה בטנקים, לא ייצא מהם לעולם. בזמנו (בזמני, בעצם) אמרו שמהשריון יוצאים רק על אלונקה. ובכן, 22 שנה אחרי שהשתחררתי מהשירות הסדיר בשריון, יותר מעשר שנים אחרי שהשלמתי את שירות המילואים האחרון שלי בשריון, אני כבר יכול לקבוע: אין יציאה מהטנקים. כל מי שהיה שם, יודע. הטנק נשאר בתוך הטנקיסט, בנשמתו, במחזור הדם שלו. הטנק שלך ילווה אותך, כצל דומם, הרבה אחרי שהשתחררת ממנו בפעם האחרונה, הזדכית על הזיווד, פשטת את הסרבל והלכת מבלי להביט לאחור. מי שלא אהב טנק בחייו, לא יבין זאת. כן, אפשר לאהוב טנקים. אפילו טנק מסוים. אפשר להכיר אותו, להבין אותו, להרגיש אותו. הקוראים נחלקים עכשיו לשתי קבוצות עיקריות: אלה שמבינים על מה אני כותב, ואלה שמשוכנעים (ולא בפעם הראשונה) שאולי לא יצאתי מהטנקים, אבל יצאתי מדעתי. או במילים אחרות, אלה שהיו בטנקים, מול אלה שלא.

התגייסתי בפברואר 78'. הרבה מזל היה לי. נפלתי בין המלחמות. הגיוס בא ארבע שנים וחצי אחרי יום כיפור, השחרור הגיע חצי שנה לפני לבנון. את אימון הצמ"פ (צוות, מחלקה, פלוגה – נחשב לפרק הזמן הקשה ביותר בשירות בטנקים, מעין טירונות טנקים קשוחה, ארוכה, שמתרחשת רובה ככולה בשטח) עברתי בסיני. המדבר ההוא, של פעם. סוף העולם ימינה. תשע שעות נסיעה מתל אביב, באוטובוס מיושן, פעם בשלושה, ארבעה, לפעמים חמישה שבועות. אפילו אמא שלך כבר לא מכירה אותך.

ההסכם עם המצרים כבר נחתם, סיני הלך ואזל לנו בין האצבעות. עוד מעט מפנים את המדבר. בעבודת פרך סיזיפית, יום ולילה, מעבירים את הגדוד צפונה, לקו ההיערכות החדש, שגם אותו יעמיסו חיילים (אחרים) לקו השלישי, ואחר כך בחזרה הביתה, לנגב. בינתיים מתענגים על הדיונות הזהובות, המרחבים האינסופיים, השקט.

גדוד 184, חטיבה 14 האגדית. שניהם אינם עוד. טנקי מג"ח (אם־60) קשישים, פשוטים, קשים. בלי השכלולים של היום, בלי המיגונים, בלי מערכת ייצוב, או מערכת ראיית לילה תרמית, או מיזוג אוויר (שיש במרכבה סימן 3 ומעלה), או מד טווח לייזר, או מחשב משוכלל. אבל בתוך הטנק, בתאי הנהג, הטען־קשר, התותחן והמפקד, ישבו אנשים מקסימים. מכל הצבעים, הסוגים, המינים והמקומות. איתן ויורם ויהודה ונדיר ואלון, ועוד אלון, וגילי, ודורון, ונסים. צפונים מרמת אביב, חנונים מחיפה, באוהל אחד עם צנעני מזבדיאל, סנדרוסי מירוחם, שריקי משדרות. פסיפס אנושי מרהיב, מגוון, מעודכן, אותנטי. תמונת מראה של המדינה, המלקקת עדיין את פצעי המלחמה ההיא. שוויון לא היה בינינו. היו עשירים, "בני טובים" מהרצליה ורמת אביב, והיו מהפריפריה. אבל לכולם היה מה לאכול ובית לחזור אליו. מעולם לא נזקקו הגדוד או הפלוגה להרים תרומה למען חבר לטנק שאין לו מה לאכול בבית.

השריון, בימים ההם, היה חיל אפור. רוב החבר'ה נקלעו אליו שלא בטובתם. נפלי קורסים (טיס, חובלים), או סתם כאלה שהועמסו על המשאית בבקו"ם והשתדלו להימלט ממנה כל הדרך דרומה. עד שהגיעו לבסיס, נפלו לתוך הטנק ונשבו בקסמו. או שלא.

oded shwartz.indd 28 27/12/2010 10:49:20

מלאך בסרבל

והיה גם עודד. עודד שוורץ. אשקלוני, יפה תואר, יחד איתי באותו אוהל בטירונות, בצמ"פ, בקורס המט"קים. בשנה הקשה והארוכה בחיי הוא ליווה אותי כמו מלאך. תמיד נמצא שם, כדי לנחם, לתת כתף, לעזור, לחייך. למרות שהיה בסך הכל חייל פשוט, כמונו, הוא שמר עלינו. הוא ידע תמיד מי צריך עזרה, איך אפשר לעזור לו הכי טוב. מלאך בסרבל טנקיסטים ירוק, שנמצא שם כדי להיכנס במקומך תחת האלונקה, כדי לשחרר אותך מתורנות מטבח מפרכת אחרי לילה שלם על הטנק, כדי להחליף אותך בשמירה בסיסית. היו לו עיניים טובות וחיוך שלא מש מפניו אף פעם. ידענו שיגיע רחוק. הוא היה החניך המצטיין בטירונות, במקצועות, בצמ"פ, בקורס מפקדי הטנקים וגם אחר כך, בקורס הקצינים. הוא נועד לגדולות.

ואחר כך הפכתי למפקד טנק. וכמעט הלכתי לקורס קצינים. רק פרץ נדיר של אחריות קולקטיבית, לאומית, מנע ממני ומצה"ל את המבוכה הזו. שהרי אני חסר התמצאות במרחב, מסוגל ללכת לאיבוד בדרך מהמטבח לחדר השינה, דיסלקט מרחבי כרוני. שהרי תמיד, בכל תרגיל טנקים, היה הכלי שלי נוסע לכיוון ההפוך, יורה הפוך (על כוחותינו) ומתברבר באמצע הלילה, עם הירח או בלעדיו. אז ויתרתי על התענוג, חזרתי לבית הספר לשריון וכך ניצל צה"ל ברגע האחרון מעונשי.

ואז, פתאום, באמצע השירות, מחפשים שני מתנדבים לעלות לרמת הגולן. הסבה למרכבה. אף אחד לא ידע אז מה זה מרכבה. השמועה דיברה על טנק חדש, ישראלי, תוצרת עצמית. טנק שלנו. הפלוגה הראשונה הוקמה והחלה לפעול ברמה, בגדוד 82. וצריך שני מתנדבים.

בחרו בי. שירות צבאי שהחל בסיני, נמשך בג'וליס והגיע עכשיו, בשיאו, באמצע 80', לפלוגה ד' של גדוד "געש", הלוא הוא גדוד 82, חטיבה 7 האגדית, רמת הגולן. הפלוגה הראשונה של המרכבות הצה"ליות, פאר הראש היהודי ותעשייתו, המתינה לי שם בחיתוליה. ישבנו על נחל הזוויתן, סמוך לחורבות הכפר הנטוש קצביה, בואכה נפח. ביליתי שם קיץ, סתיו, חורף ואביב. מול הסורים במחפורות, בשלג הכבד. בטיולי שבת בבוקר בזוויתן וביהודיה. המג"ד, אמי פלנט, היה מ"פ חוד של קהלני ביום כיפור. יחד הצילו שניהם את הצפון, ועכשיו הוא לוכד אותי מטייל (עם אורלי) בשבת בזוויתן, בלי מכשיר קשר, ומרתק אותי 35 יום לבסיס.

תכף יצוצו כולם על הדיונה

והנה, לפני שבועיים, מתגשם החלום. אני חוזר, ובקטן. לאותו גדוד, מאותה חטיבה. גדוד השריון הראשון של צה"ל, הגדוד הראשון של המרכבות, שעם המזל שלי רובץ כבר שנה שלמה ברצועת עזה, נכנס ויוצא ממנה במלחמה. המג"ד, ארז לב־רן, מקבל אותי בצומת יד מרדכי. איזה רשימת מג"דים מפוארת

oded shwartz.indd 29 27/12/2010 10:49:20

הנפיק הגדוד הזה לצבא: גורודיש, ואורי אור, ומצנע, וברן, וקלמן מגן, וגבי עמיר. ועכשיו ארז.

מגישים לי סרבל חגיגי, עם תג החטיבה (7 המפוארת). וכפפות "נומקס". והנה החבר'ה. איזה חמודים. רובם התנדבו לשריון. מלאי מוטיבציה. מוכשרים. מהורהרים. בא לי לחבק אותם. והנה הוא. הטנק. גבוה. ככל שאתה מתבגר, משירות מילואים אחד למשנהו, הטנק הופך גבוה יותר. ככל שהשנים חולפות, לעלות על הטנק נהיה מבצע קשה יותר. ואני מאמץ את שארית הכושר, שוכח את הפרוסטטה והגב, וקופץ עליו. ומתחבר לרשת הקשר. ושם את הקסדה הלוחצת. ומניח יד על "בקר המפקד", הלוא היא ידית הצידוד, הממוקמת מימין למטה ומסמלת את כוח השליטה של המט"ק בכלי שלו. והמ"פ (איזה חמוד) מתדרך אותי, וחשש קל מתגנב ללב, ואומרים "נהג תניע", והמנוע מתעורר לחיים והמפלצת הכבדה הזו מתחילה לזוז. והכל חוזר אלי בבת אחת, כאילו אני צעיר, וכאילו תכף יצוצו כולם על הדיונה ממול, איתן ואלון ואלון ועודד, וכאילו לא חלפו 25 שנה, וכאילו לא מדובר עכשיו בכלי הרבה יותר משוכלל מכל מה שהכרתי אי פעם, כאילו כלום.

והפודרה אותה פודרה, והריח אותו ריח, ואפילו הריח של המא"ג, בעקבות הירי, עדיין מוכר לנחיריים, והלב גואה ואפילו דמעה קלה, בלתי מורגשת, של זקן רגשן ופאתטי, מתגנבת לגרון. ואחר כך, במשרד, אני מנסה להכיר את החיילים. שנה שהם בעזה, ולפני זה, ב"חומת מגן", הם היו בשכם, ובג'נין, ונכנסו ובאו בכל עיר בגדה (חוץ מיריחו), ועבדו עם גולני, ועכשיו הם עובדים עם גבעתי. ואין להם בעיית מוטיבציה, והם גאים במה שהם עושים, והם יודעים בדיוק מה הם עושים, והם מדברים עברית טובה, ומפגינים בקיאות בפוליטיקה, ופתאום בא לי לחבק אותם פעם שנייה, אבל אני מתאפק. ומתברר שיש להם בגדוד "אוכלוסייה מיוחדת", שזו ההגדרה בכל גדוד, בכל פלוגה, בכל יחידה של צה"ל לחיילים המיוחדים, שידם אינה משגת, שאין להם מה לאכול בבית, או שאין להם בית בכלל.

והחיילים עוזרים אחד לשני, והצבא עוזר, והאוכלוסייה המיוחדת הזו, בסביבות 13 אחוז מהחיילים, מצליחה לשמור לעצמה את הראש מעל המים, ולעשות את השירות הקרבי, ולקבל לפעמים מלגת לימודים, וכשעוברים לדירה שכורה (שהצבא משתתף בשכר הדירה שלה) באים החבר'ה מהפלוגה ומעבירים איתך את הבית. ואני נזכר בתקופה שלי, כשה"בעייתיים" זלגו בדרך כלל לפלוגת המפקדה, או נשרו בדרך, ועכשיו כולם מחזיקים מעמד. או לפחות רובם. ויש הרבה עולים מרוסיה, וגם הם אוהבים את הטנקים, וכולם ישנים שש שעות בלילה (בלי לספור שעת "התארגנות לשינה"), כשבזמן שלי ישנו שש שעות בשבוע, ויוצאים הביתה לא רע, ומתמודדים עם הפחד, ועם מטעני הגחון, ועם הצלפים, ואוהבים את הטנקים. ממש כמו פעם, בתקופתי. ואני מבין שכאן, בגדוד "געש", האדם שבטנק אכן ינצח, למרות שבתל אביב, בבנק המזרחי למשל, האדם שבבנק הוא המנצח, ועוד איך מנצח.

החבר שלי, ההרוג האישי שלי

ובדרך חזרה, בסביבות צומת יד מרדכי, אני נזכר בעודד שוורץ בא למטבח הגדודי ומחליף אותי, כשאני על סף התמוטטות, אחרי לילה לבן במשטח הטנקים, בעיצומה של משמרת תורנות מטבח איומה, בלב המרחבים השחורים של סיני, ועודד אומר לי "לך תנוח, אני אסתדר כאן", ואני הולך לנוח, ואני לא שוכח לו את זה עד אותו יום ב־8 ביוני 82', כשאני בגזרה המזרחית בלבנון, בתוך גדוד מילואים שאולתר משאריות ימ"חים, ומגיעה אלי הבשורה על עודד שוורץ, החבר שלי, המלאך בסרבל הטנקיסטים הירוק, סרן עודד שוורץ, החניך המצטיין הנצחי, שנהרג במהלך הלילה באחד הקרבות היותר מיותרים של המלחמה המיותרת ההיא. ואני לא זוכר אם הצלחתי לצאת להלוויה, ואני לא יודע היום אם הוריו של עודד עדיין בחיים, ומה עלה בגורל אחותו היחידה. ואני נזכר שכנער הוא היה בכלל בשליחות עם משפחתו בברזיל, וגמר תיכון בהצטיינות (איך לא) וזכה במלגת לימודים לקולג' יוקרתי כי היה הכי מוצלח בכיתה, כרגיל, והוא יכול היה ללכת לקולג' ולהיות משכיל, ולהגיע לצבא אחר כך, אבל הוא התעקש לחזור ארצה לבדו ולהתגייס לשריון, ואריאל שרון התעקש לארגן סדר חדש בלבנון ועודד נהרג באותו לילה.

והוא, שנולד באשקלון יום אחד אחרי שאני נולדתי בחולון, יכול היה להיות היום יזם היי־טק עשיר, או כירורג, או סגן הרמטכ"ל, או מנכ"ל (הבנק?). ואני לא אכיר לעולם את הילדים שלו, של עודד, למרות שאני חושב שאני יודע איך הם היו נראים. עם אותו חיוך, ואותו שיער שחור, ואותם עיניים ואותו לב רחב. ואני כבר בן 44, והוא נשאר בן 22, והוא, החבר שלי, ההרוג האישי שלי, עליו אני חושב בכל יום זיכרון, בצפירה, ושואל את עצמי מה הוא היה אומר לי היום, ואיך היה מצליח, איכשהו, לעזור לי, גם כשאני כבר לא כל כך צריך עזרה, או לעזור לנו, ואנחנו צריכים. ואני מתפלל שהאיש ההוא, שהכניס אותנו ללבנון, שם איבדנו את עודד (ועוד כמה מאות חברים), יצליח היום לפחות להוציא אותנו מעזה. בשביל ארז לב־רן, והחיילים שלו, והילדים שלנו.

22.9.2004

oded shwartz.indd 30 27/12/2010 10:49:20

זיכרונות מברזיל

ליאורה ויספלד (קולומבוס)

זיכרונות מהשליחות בסאו פאולו:

עודד הצטרף אל חברת בני השליחים הישראלים בסאו פאולו בברזיל ונקלט מהר מאד. הוא למד יחד איתנו בבית הספר האמריקאי ובילה את מרבית זמנו בבית הספר ומחוצה לו בחברת החבר'ה הישראלים, שהיו מאוד מגובשים. היו לו גם חברים אמריקאים (בעיקר מחוג הצילום וממועדון השחמט, בו היה חבר במסגרת התיכון).

עודד היה אדם שאהב את החיים, למד, צחק ועזר לכולם – הרגישות הייתה ממעלותיו. עודד היה בחור שקט, מופנם, בעל פני תינוק "babyface" (תמיד צחקנו שלא צמח לו זקן), עיניים שהבריקו. בחר במקצועות הריאליים ותחביבו העיקרי היה צילום – לכך הקדיש את מיטב זמנו.

היינו מבלים כמעט כל ערב, עד השעות הקטנות של הלילה, ובתיכון, בזמן ארוחות הצהריים – היינו שומרים לכל הישראלים מקומות כדי לשבת ביחד. אני זוכרת את "רוח השטות" ששרתה עלינו, וההוויה הישראלית שהייתה מנת חלקנו מדי יום. הישראלים בתיכון היו תלמידים מצטיינים והמורים אהבו אותנו במיוחד.

טקס סיום התיכון

עם סיום הלימודים, המשכתי לשמור עם עודד על קשר. הקשר בינינו היה קשר חברות עמוק עם שורשים חזקים מאוד. עודד היה אדם מאד ביתי. לעיתים העדיף את חיק המשפחה על הבילוי המשותף. את הוריו העריך ודבר זה הורגש בשיחותיו. קשריו עם אחותו, דליה, היו קשרים הדוקים וחמים. שמה הלך לפניה בדברו עליה אתי. תמיד היה גאה בהוריו, אחותו וילדיה. תמיד היה מספר לי עליהם: כמה שהם מתוקים ונהדרים... הם הפנטו אותו ממש.

למסיבת הסיום של קורס מפקדי טנקים הזמין אותי ונסע כל הדרך מאשקלון להרצליה על מנת לאסוף אותי, לנסוע איתו למסיבה, שהתקיימה בדרום. על כביש ת"א-אשדוד, בקטע כביש שהיה חשוך לגמרי, ערבים החנו את רכבם באמצע הנתיב ללא כל אורות ועודד לא ראה את הרכב והתנגש בו. אני זוכרת בתוך מהומת תאונת הדרכים הנוראית הזו איך ישר קפץ ונחלץ לעזרתי ולא חשב על עצמו לרגע. מכונית הפולקסוואגן הכחולה (של אחותו) נהרסה כליל, ואנחנו שכבנו על הכביש עד שחילצו אותנו לבית חולים. כששכבנו בבית החולים אחד ליד השני, הוא חייך וקרץ לי ואמר: "יהיה בסדר". כזה הוא היה: אופטימי תמיד. אני לא זוכרת את עודד אפילו פעם אחת מתלונן על משהו. תמיד "הכול בסדר".

לצבא עודד התמסר בכל נפשו ולשריון בפרט. כשסיים קורס קצינים והפך קצין, ניכרה בו הגאווה. כאשר קיבל את דרגת הסגן, חלה תפנית משמעותית בצורת התנהגותו. עודד הפך לאדם שקול יותר, בוגר יותר, קשוח יותר. הצבא גזל הרבה מזמנו אך אותו זה כלל לא הטריד. הוא אמר כי כשיסיים את שרותו הצבאי אנחנו ניסע לסקנדינביה ולמזרח הרחוק. "איך תשלב את כל זה יחד" תמהתי, והוא חייך אלי בגאווה: "אל תדאגי, אני מקבל משכורת של קצין, שכחת?"

הורי מאוד אהבו את עודד. הוא היה בן בית אצלנו והם ידעו שאם אני ישנה ועודד מתקשר – חובה להעירני. שלושת אחיותיי ראו בו את האח שלא היה לנו. האחיות הקטנות שלי תמיד היו מקניטות אותי ומנדנדות לי: "ליאורה, אנחנו מרשות לך להתחתן רק עם עודד"...

oded shwartz.indd 31 27/12/2010 10:49:20

אם היינו שומעים נביחות בחצר, ידענו שעודד הגיע. הכלבים שלנו תמיד פחדו משום מה מהנעליים השחורות הגבוהות של עודד והנשק שלו, ועודד תמיד היה מכוון אותו עליהם. את אימא שלי זה תמיד היה מצחיק. רק על עודד הכלבים היו נובחים...

על אף המרחק הפיזי שהיה בינינו בגלל מקום השרות שלו וביתו, היה בינינו קשר טלפוני תמידי וכמעט בכל יציאה שלו הביתה היה בא אלי. ידעתי שביום ששי בצהריים מחכה לי מישהו בחדר.

הוא תמיד צחק עלי ואמר: "אני אבוא לחופה עם החברה שלי ואת תבואי עם החבר שלך, ובסוף אנחנו נתחתן – את עוד תראי" וככה היינו צוחקים. בפעם האחרונה שהיה אצלי (הוא קיבל את הטנדר הצבאי הביתה) הוא חייך ואמר: "אני צריך למצוא לך איזה חתן מאשקלון". כשביקשתי שלא ידאג לי וכי אני אדאג ראשית לו, ענה: "אני, את הבחורה שלי, כבר מצאתי".

עם פרוץ המלחמה, בעודי חיילת, נאלצתי להישאר לשמירה בבסיס. הסתובבתי במשרד המפקד שלי חסרת שקט והתקשרתי אין־ספור פעמים לבסיס של עודד בדרום ואמרתי שאני לא רגועה ושאני דואגת ושאני מבקשת שינסו לאתר אותו בקשר. הם אמרו לי שהחטיבה עלתה צפונה. בבוקר למחרת, הייתה לי מועקה איומה ונצמדתי לרדיו, כאילו הרגשתי שקרה לו משהו ורציתי לשמוע את השמות של ההרוגים ברדיו. כששמעתי "סרן עודד שוורץ" רצתי למפקד שלי ואמרתי לו: "העודד שלי הוא סגן ולא סרן", אבל זה אותו שם והוא גם מאשקלון, איך זה יכול להיות?!"

אני זוכרת שהוא חיבק אותי והסביר: "לאחר המוות מעלים בדרגה".

"הו, מי יצעד אתי פרסה
בנתיב חיים צוהל?
ידיד עליז ומלא חדווה
צחוקו חפשי רועם ובא
עם דמיונו המתהולל
כבן צוהל בינות פרחים
המקשטים את הדרכים
בהם יפסע אתי פרסה

ומי יצעד אתי פרסה
בנתיב חיים לאה?
ידיד, שאין ליבו יראה
כוכב מאיר על ניר כהה
עם רך שלוה בסוף היום
ידיד מבין, הסח בתום
מלים יפות על המקום
אליו יצעד אתי פרסה

כן, עם ידיד שכה ייטיב
אשמח לצעוד עד סוף הנתיב
בזיו אביב וסתיו גואה...
ואז? – שלום, עד נתראה"

בעודי אבלה על עודד ומפקדי מנחם אותי – הודיעו לו כי בנו, דרור שש, נהרג אף הוא בקרב על ג'זין ועין א־תינה. מפקדת פיקוד הצפון ארגנה לנו כניסה וסיור באזור הקרב, וכך מצאתי את עצמי נוסעת בעקבות עודד וחטיבה 460 אל תוך לבנון, עד לרכס באזור ג'זין, שם חטף הטנק של עודד פגיעה ישירה.

ביומן השבועי שלי מצאתי, כי רשמתי ב־1 באפריל שעודד היה אצלי והפתגם שהיה מודפס בתחתית היומן אמר: "מוטב לאבד רגע בחיים מאשר חיים ברגע".

לדף הזה ביומן הייתה אולי משמעות?!?

הקדשה לליאורה בספר המחזור

oded shwartz.indd 32 27/12/2010 10:49:21

יָגֵב בן־יצחק

הכרתי את עודד פחות משנתיים בתקופת התיכון בברזיל, אבל האמת היא שהוא מלווה אותי כל חיי. הגעתי לסאן פאולו אחריו והוא חזר לארץ והתגייס לפני. במשך תקופה קצרה היינו שכנים וגרנו במרחק של 300 מטר או 5 דקות הליכה זה מזה. בתור נער בן 17 הוא נראה לי בחור של ניגודים: רציני, משקיע, חולם להיות טייס (הוא ידע הכול על קורס טייס) ובו זמנית שחקן כדורגל שולחן מעולה שמוכן לחמוק מכל חובות היום־יום ולהתמסר טוטאלית להנאות המשחק. באותה תקופה חלקנו כמה נושאים משותפים: שנינו חלמנו על בחורות שלא שמו עלינו בכלל ולא ידעו על קיומנו, שנינו בילינו שעות אין ספור ב"חנות", מקום נידח עם מספר שולחנות של כדורגל שולחן ושנינו התחרינו על כל כדור וכדור כאילו זה עניין של חיים או מוות. אני חושב שההורים שלו לא ידעו דבר על התחביב המוזר שלנו, תמיד נראה לי שהם חינכו אותו לערכים והתחביב המשותף שלנו לא נכלל בהגדרת הערכים שלהם. ה"חנות" הייתה מקום מוזר, כמעט מפוקפק, מוצף בחבר'ה מקומיים שלא למדו והפכו את המקום לביתם השני. כמובן שהם צברו הרבה יותר "שעות שולחן" במשך השנים ורמתם המקצועית עלתה על שלנו בהרבה. חלמנו לנצח אותם, אבל הסתפקנו בלנצח האחד את השני. במקרים בודדים כששיחקנו נגדם (בעיקר כי להם לא היה כסף לשלם על הכדור) הפסדנו באופן מחפיר. למרות זאת לא איבדנו את התקווה שביום מן הימים נגיע לרמה של המקומיים וננצח אותם בגדול. בפועל זה לא קרה, המקומיים נותרו בלתי מנוצחים.

ביום בהיר אחד עודד חזר לארץ להתגייס. לא שמעתי ממנו במשך הרבה זמן, הייתי עסוק בלנצל את החיים באותם חודשים בודדים שבין ביה"ס לצבא, תקופה בה ניסיתי לבלוע את העולם כי מחר מתגייסים ואז "הכול נגמר".

אני לא זוכר את הנסיבות בהם פגשתי את עודד שוב, נראה לי שזה היה ביום ראשון בבוקר בדרך לצבא, באותם מקומות איסוף בהם חיילים מחכים להסעה שתסיע אותם לבסיס. עברו מעל שנתיים מאז שיחקנו ביחד כדורגל שולחן ב"חנות" בסאן פאולו. לא דיברנו על זה, עודד היה מדריך בקורס קציני שריון וזה מאוד הרשים אותי. גם הגדרת התפקיד "גנן" נראתה לי מתאימה לעודד. אני זוכר שהוא כעס עלי על כך שלא סיימתי קורס קצינים בתותחנים והאיץ בי לעשות את זה. חשבתי לעצמי שהוא נשאר אידיאליסט בעוד אני עסוק בהישרדות, בלסיים את 3 השנים שלי, לשכוח מהצבא ולחזור לחיים.

מלחמת לבנון תפסה אותי במעבר מהשירות הסדיר לאזרחות, עד אותו זמן לא נתקלתי במוות של חבר. באותה מלחמה נהרגו מספר אנשים שהכרתי, וחבר אחד. ההודעה על עודד הכתה אותי בהלם. לא ידעתי איך להתמודד עם זה, זה היה מעבר ליכולות שלי וניסיתי להתרחק, לברוח, "לנשוך שפתיים" ולהתקדם הלאה. למרות שהלכתי ללמוד פסיכולוגיה, לא הרגשתי שאני יכול לעבד את הנושא. גם היום אחרי שנים רבות כל כך, אני חושב הרבה על עודד. אני נזכר בו בכל פעם שאני משחק כדורגל שולחן. אני תוהה איזה חיים הוא היה בוחר לחיות, איך הייתה נראית המשפחה שלו, הילדים שלו, מה הוא היה לומד, במה הוא היה עובד ואיך היה תורם לסביבה ולחברה. אני בונה תסריטים ובכולם אני רואה אותו מחייך, כי זה הדבר שהכי זכור לי ממנו, החיוך.

נובמבר 2010

oded shwartz.indd 33 27/12/2010 10:49:22

מודי רוזן

עודד היה חבר ילדות שלי. למדנו ביחד בבית הספר התיכון האמריקאי שבסאן־פאולו, עודד למד בכתה אחת מעלי. היינו ביחד שלוש שנים בבית הספר, ובילינו ביחד מחוץ לבית הספר לאחר הלימודים. היינו קבוצה קטנה של ילדים ישראלים בבית הספר שבו רוב התלמידים היו אמריקאים וברזילאים.

העובדה שבאנו מישראל והיינו בעלי רקע דומה, גרמה לכך שהפכנו לקבוצה מאוד מגובשת. בעיקר זכורים לי הערבים והלילות הרבים שהיינו מבלים ביחד, וכמו כן גם סופי השבוע.

היינו מבלים במשחקי קלפים ומשחקי קופסה עד השעות הקטנות של הלילה. לעיתים היינו יוצאים לבלות בעיר עצמה, או במועדון היהודי שנקרא 'היבריקה'.

באותן שנים גם התחלנו להתעניין מאוד בבנות המין היפה. עודד היה ילד מקסים, חייכן, חברותי מאוד וחבר אמיתי. היינו חברים מאוד טובים, וכשחזרנו לישראל, לצערי, הקשר בינינו לא השתמר באופן רציף, רק מאחר ואני גרתי ברמת השרון ועודד באשקלון. למרות זאת, מידי פעם יצא לנו להיפגש או לדבר בטלפון. הייתה בינינו חברות קרובה וזכרו נצור בליבי עד היום.

נובמבר 2010

בן כיתה אמריקאי, Andrew Beery כתב לספר זה

I was sad to hear of Oded's death... especially how he died. I remember sitting in a class with him and a student from an Arab country (don't remember which one) and we all joked about how we could be friends in school when our countrys could not be...

אחיו התאום, Peter Beery הוסיף:

I am saddened to learn of Oded's passing at such an early age. He was a wonderful kid. An eager photographer for the yearbook/paper, I remember him, camera in hand tagging along behind my brother and I. Iaguev was always kidding him. Sort of like an older brother..."

עודד, ליאורה, יגב וגיל בברזיל

oded shwartz.indd 34 27/12/2010 10:49:25

זיכרונות מחברות יפה

מוקדש ל"נסיך הקטן" שהייתה לי הזכות להכיר
עודד שוורץ: 1960–1982

חיימי אבישור

את עודד הכרתי לראשונה באחד בספטמבר 1970 – התחלנו ללמוד יחד בכיתה ה' בבית הספר בית יחזקאל.

הפגישה האחרונה שלנו הייתה מספר חודשים לפני שנהרג – נפגשנו בסרט בקולנוע "רחל", ולאחר שהסתיים עודד הזמין אותי לשמוע את מערכת הסטריאו שקנה, כשהוא בוחר להשמיע לי את אלבום הפסקול של "שיער" הסרט האנטי־מלחמתי.

עודד, המפקד בקורס קציני שריון נהרג מספר חודשים לאחר מכן במלחמת לבנון.

זכיתי להכיר במשך 12 שנים ילד צוחק ומאושר, שהפך לנער מעמיק וחכם, התבגר להיות מוביל ומצטיין בכל אשר בחר...

בתחילת שנת הלימודים של כיתה ה' הצטרפתי לכיתה של עודד כתלמיד חדש. הזיכרון מאותו יום מתוח לא קהה בעבור 35 שנים. המתח שלי הוכפל שבעתיים כאשר הסתבר שכל הכיתה במתח והסיבה – המורה החדשה עם מוניטין של קשיחות, יפה מונטג, תפסה בחופש פתק שכתב אחד התלמידים ובו כינה אותה "יפה מוסטאנג", ואוי ואבוי לתלמידי הכיתה מזעמה של אותה מורה.

המורה ביקשה מהתלמידים להציג את עצמם, עברה תלמיד תלמיד, מתחילה בטור הראשון וכל אחד אומר את שמו בפני הכיתה, אבל מרוב פחד כולם בקושי מצליחים. אני ישבתי בטור הרביעי, עודד ישב בסוף הטור השלישי, תורו הגיע והוא בחיוך מקסים אומר: "שמי עודד אבל את יכולה לקרוא לי עודד השודד – במילא כולם קוראים לי כך", כל המתח התפוגג בפרץ צחוק אדיר של כל הכיתה ושל המחנכת.

כזה היה עודד בילדותנו – הכי מקסים וחמוד שקשה לדמיין אלמלא הכרת אותו וקשה מאוד להעביר במילים. די שאספר שאני לא זוכר אותו מתווכח ולו פעם אחת ויכוחי סרק או ריבים שנפוצים בין ילדים. זוכר חיוך שלא מש משפתיו וצחוק מתגלגל שאני יכול ל"שמוע" גם היום.

אם אני מספר על לשמוע היה לעודד הילד חיתוך דיבור מיוחד ושובה לב – לדוגמא אחרי שהוא היה מסביר משהו הוא היה שואל: "אתה מָבין?" בקמץ במקום "מֵבין" בצירה. אני בילדותי כנאמן של השפה העברית נהגתי לתקן שיבושי לשון ויעידו אלה ש"סבלו" מהטרדותיי. את הצליל של שיבוש הלשון השובבי והמקסים הזה אני נוצר עד היום – אף פעם לא רציתי שהוא יתקן אותו.

אני יכול עד היום ל"שמוע" אותו קורא למרים אמו מהדשא ליד ביתו, לאחר משחק כדורגל ומזמין שתי כוסות נס קפה כי

oded shwartz.indd 35 27/12/2010 10:49:25

"אנחנו כבר עולים". וכמובן שהקפה חיכה לנו בבית כי לעודד אי אפשר היה לסרב.

תקופה שהוריו חזרו מבית הארחה ובריאות "ארזה" בהרי ירושלים, עשתה מרים אמו ניסיון לאמץ מה שלמדה. אני זוכר את עודד מתקומם ומאשים שמכינים לו "אוכל בטעם ארזה".

הוא היה ילד מטופח מאד וככזה קיבל ממש הכול. בכיתה ט' למשל החליט לבנות מעבדה לכימיה, כי זה היה תחביבו, ומבוקשו ניתן לו בגדול – מעבדה לתפארת עם ספרים שמלמדים ניסויים מניסויים שונים להפקה של חומרים – אני זוכר תערובות שגרמו לשינויי צבעים של חומרים ומבחני הפקה שונים, תרכובות שיצרו פיצוצים של חומרים זרחניים ומאירים למיניהם, אך גולת הכותרת הייתה ניסויים שהגינו בעצמנו. למשל ערב אחד יצירתי במיוחד תכננו לזקק אלכוהול ע"י חימום של משקה מסוים ועיבוי האדים לאחר הפרדה שתיווצר. פרץ היצירתיות הסתיים במדורת ל"ג בעומר קטנה על השטיח שבחדר. שתי תוצאות היו לאותו ניסוי – אחת שלמדנו להיזהר מכימיה ושנייה הייתה "סיפור עם" שהתפתח בבית הספר ועבר מדור לדור עם שכבות של הגזמות. פעם, כעשר שנים לאחר מותו, כשבאתי לבית הספר לספר על עודד סיפרו לי התלמידים על "שני הגיבורים" שהבעירו את הבית ונסו על נפשם. חייכתי בהביני את דרך הגוזמה בשימורו של סיפור עם.

בכיתה ט' התבקשנו ע"י המורה לספרות להכין הרצאה בנושאי אקטואליה. בחרנו בנושאים שגרתיים. עודד בחר לעסוק בנושא "קונסולידציה של חובות המפלגות". רק מלשמוע את הנושא התחלנו להיבהל. עודד העביר הרצאה רהוטה ובנויה היטב עם ניתוח, תזה והנמקות מה שגרם למורה להתמוגג מנחת ולנו האיר נושא חדש.

עודד הילד לא היה מנהיג טבעי אבל אפשר היה לראות אצלו ניצוצות של אחריות ומנהיגות שהתגלתה בעת שירותו הצבאי. הוא למשל החליט יום אחד להקים חוג לכדורגל. הוא כינס את הבנים בדשא הגדול, הביא איתו כדור, לימד מספר תרגילים למסירות ועצירות וכן הלאה והעביר כך מספר אימונים. לאחר שהיינו מוכנים הוא ארגן משחק עם קבוצה מבית ספר "רמז", אותו ניהל יוסף אביו, ואני זוכר שיצאנו ל"משחק חוץ" במגרש הכורכר שבבית הספר, משחק שהסתיים בתוצאה 13:3 לטובתנו.

באוהל סיירים – עודד וחיימי

אסטרונומיה הייתה לנו תחביב משותף. השתתפנו בחוג אותו העביר עירא כהן בבית הספר "תגר" באשקלון. בילינו בתצפיות על ליקויי חמה או ירח. היו לילות שלמים אותם בילינו על גג בית הספר או בשדה פתוח הרחק מהילת האור של העיר, בתצפית על מטר מטאורים או בלימוד מפות שמיים עונתיות.

באחד השיאים של החוג ניסינו לצלם מטאורים. עירא לימד אותנו איך לשפר רגישות של פילם 400 אסא ולהשתמש בו כדי לצלם מסילות כוכבים בחשיפה ארוכה תוך ניסיון ללכוד מטאור שיחצה את מסילות הכוכבים במסלול אקראי. כמובן שעודד הגיע מוכן ומצויד כדבעי, ויחד עם עוד שלוש מצלמות בעלות יכולת חשיפה ארוכה יצרנו מעגל ופיללנו ללכידתו של

oded shwartz.indd 36 27/12/2010 10:49:26

סופשבוע בטבע, ב"בריכת הנחש" בברנע: עודד, טל ארבלי, אברום בן־יוסף, צביקה קופר, חיימי אבישור

מטאור על סרט הצילום. אנחנו בינתיים העברנו ערב נחמד בהתבוננות בשמיים ורישום המטאורים שראינו. לאחר פיתוח הסרטים התברר שבסרט של עודד יש פס אור שנראה לנו כמטאור. שמחתו ושמחת כולנו לא ידעה גבול. עירא תיאם לנו פגישה עם אסטרונומית, ד"ר לפיסיקה מאוניברסיטת תל אביב, ד"ר פוקו כמדומני, ונסענו אליה בדחילו ורחימו.

מהפגישה יצאנו קצת מאוכזבים, לדעתה של החוקרת לא היה במסלול האור שנקלט כדי הוכחה מעל לכל ספק שמדובר במטאור והספק המדעי ניצח. מה שהרווחנו מאותה נסיעה היה פגישה עם אריאל הורביץ ידידנו שעבר שנה קודם לכן (1975) לרמת אביב וגר בשכנות לאוניברסיטה.

מאי 2005

oded shwartz.indd 37 27/12/2010 10:49:26

LIFEGUARD

חברי ילדות מספרים על הילד עודד

לוקט ונכתב בעקבות בעקבות פגישות עם חברי ילדות.

עמירה שרייבר

נפגשנו ארבעתנו (יגאל כץ, צביקה קופר, חיימי אבישור ואני) בשבת בערב. ישבנו על בירה וקמפארי והייתה אווירה כמו בסצנה מהסרט "החברים של אלכס". בסרט נפגשת קבוצת חברים נוסטלגית בעקבות מותו של חבר – אלכס, והפגישה מתפתחת לסוף שבוע של אוורור חוויות וערגה לעבר. ההתכנסות שלנו נוצרה מתוך רצון לכתוב על חוויות ילדות עם עודד מתקופת בית הספר היסודי "בית יחזקאל". ברגעים הראשונים נדמה היה כי כולנו לוקים ב"בלק אאוט" מתקופה זו, אולם ככל שחלפו הדקות, צפו ועלו זיכרונות נשכחים של ילדות אשקלונית של פעם. נזכרנו בעדנה ובגעגוע בחוויות של ישיבה על עץ הפיקוס הגדול מעל מסלול הריצה, בשיעורי מלאכה עם אשר, במשחקי חמור ארוך ובקריאת "עמודו", במסיבות סלוניות ראשונות, במפגשים בדשא הגדול, בשדות, בחולות, בפארק הלאומי ובשפת הים.

בתוך כל החוויות הקטועות שעלו, דמותו של עודד תמיד הייתה שם. לאו דווקא משום שהוא היה הנושא או הסיבה למפגש, אלא כי כזה הוא היה. כמו דמות המופיעה באופן קבוע בצילומים המנציחים אירועים חברתיים באתרים שונים. עודד תמיד היה שם – בטיולים, במחנות, במשחקים, בחוף הים, בכדורגל, בצופים, בחוגים ובמסיבות. היום, ובראייה של אנשים גדולים, ניתן לומר כי היה בו שילוב מעניין של שובבות, ייחודיות, סקרנות, רצינות וחוכמה, שעיצב אותו לא כילד הרוצה לזרום עם הסביבה, אלא כילד עם אמירה משלו.

אנחנו הילדים קראנו לו "קלימרו" (דמות מצוירת של אפרוח חמוד עם קליפה על ראשו) ו"שורצי", כוריאציה על שם משפחתו. מאוחר יותר זכה עודד לכינוי "חוני" (ניסיתי לברר את פשר הכינוי שנשמע כל כך מתאים, היה קשה להצביע על מקורו עד שארנון בן דרור נזכר ברגע אחד בטיול אחד בו נעמד אמיר אהרונוב והתחיל נואם בפאתוס אל עודד: "...ויקום חוני המעגל וגו'..." ומאז דבק בו הכינוי).

אישיותו המגוונת של עודד באה לידי ביטוי בחוויות שהצלחנו לשחזר בפגישתנו ובחוויות נוספות ששמעתי במפגש חברים נוסף, שהתקיים באשקלון. כך בסיפור שחיימי זכר על נעלי הצנחן. עודד קיבל מדודו נעלי צנחנים אדומות שהיו, מן הסתם, גדולות עליו בכמה מידות. עודד, שהיה גאה בנעלי הצנחן שלו, הופיע איתן לביה"ס ובשובבות ילדותית "פיזר" בעיטות לכל עבר. סיפור זה יכול להישמע כמו חוויית ילדות מוכרת, אולם בסיפור של עודד נוסף לו שוני. הנעליים של עודד זכו לשם היסטורי מכובד, ה"שמפוליונים" – ע"ש שמפוליון, החוקר הצרפתי הראשון שפענח את כתב החרטומים. תוספת קטנה זו מדגימה את המיוחדות

oded shwartz.indd 40 27/12/2010 10:49:30

שהייתה טמונה בעודד, המעידה על שובבות, תחכום ויצירתיות.

בחוג הכדורגל, צביקה זכר כיצד הוא ועודד התמודדו, באופן דמוקרטי, על תפקיד המאמן. שניהם הגישו מועמדות לתפקיד הנכסף, ועודד זכה. עודד ניגש לתפקיד ברצינות רבה. הוא רכש ספר העוסק ביסודות הכדורגל ומינה את צביקה לעוזר מאמן. שניהם היו נפגשים בדשא הגדול ליד מגרשי הטניס ויחד הכינו מערכי שיעור מסודרים לפני כל אימון. הרצינות של עודד באה לידי ביטוי גם במהלך המשחק, כאשר היה בתפקיד השוער. רונן וארנון סיפרו שהוא זכה לתואר "השוער המתאבד", כיוון שלא היה מוכן לוותר על כדורים שנבעטו לכיוונו ותמיד זינק לעבר כל כדור, ללא פחד מפגיעה או מחבלה גופנית.

התוודענו לרצינות ולסקרנות של עודד גם בסיפור על חוג הצילום שעודד ויגאל לקחו בו חלק. עודד לא רק השתתף בחוג צילום, אלא גם בנה בתוך מרפסת ביתו חדר חושך ומעבדת פיתוח משלו, ושם היה מפתח את הצילומים הרבים שצילם. רונן סיפר שבנוסף לצילום, עודד פיתח את כישרונו האמנותי גם במרכז האמנות, שם למדו יחד לצייר ולגלף בעץ תחת הדרכתה של אילנה שפיר. כל מי שביקר בחדרו של עודד זכר לספר על דגמי המטוסים הרבים שהיו תלויים על הקיר, כולם נבנו בעמל ובדייקנות על ידי עודד. צביקה היה בטוח שבשל חיבתו לבניית דגמי המטוסים יבחר, כאשר יגיע זמן הצבא, ללכת לחיל האוויר. מעבר לכל המיוחדות ולכישרון שהיו בעודד, הוא היה חלק מהחבר'ה, שותף בפעילויות החברתיות המקובלות. בתקופה זו נחלקה השכבה לחבורות. כמעט כל ארבעה-חמישה ילדים התקבצו לחבורה ויחד החליטו על פעילויות חברתיות משותפות. ארנון סיפר שבחבורה שלהם היו שותפים הוא, עודד, אמיר ונועה, והיא נקראה חבורת "ג'ימי פילי". הם נהגו להיפגש ליד הפיקוס הגדול ב"בית יחזקאל", לשחק, להשתולל ולצחוק, ויחד אף הרחיקו באוטובוס עד לעיר תל אביב, שם הלכו לחתור בירקון.

אם לומר את האמת, עד לפני שנה כמעט לא עסקתי בילדות האשקלונית שלי, היא היתה מונחת אי שם כמו אבן יסוד שאינה נראית לעין. המפגשים עם חברי ילדות החזירו אותי לחוויות המכוננות של חיי. הרצון לכתוב על חוויות ילדות עם עודד "אילץ" אותי לזנוח לרגע את הנוחות של הזיכרון הכללי ובמקום זה השתדלתי, יחד עם חבריי, לפרוט אותו ואת הגעגוע לחוויות ממוקדות, לפרטים, לתחושות ולאירועים. נדמה לי שהמילים הבאות מתוך השיר "ילדות נשכחת" של יעקב גלעד מבטאות זאת הכי טוב שאפשר:

בחצר ב"בית יחזקאל": עודד, נעה רוזמן, רוני פינגסט, אמיר אהרונוב

"... צריף ירוק/ לא רחוק/ בית הספר/ מי נשאר/ מי עבר/ מי עודנו/ מה שהיינו/ פעם מזמן/ מה עוד מביא אותי תמיד/ אל אותה ילדות נשכחת..."

oded shwartz.indd 41 27/12/2010 10:49:30

פגישה להעלאת זכרונות לספר זה

מוצאי שבת 16.10.2010

ביתו של אריאל הורביץ בגבעת שמואל ומשתתפים גם אריאל אורן (אפשטיין) וחיימי מביטים בתמונות ישנות ומתלבטים – מסע הבטחה או שמא מחנה גדנ"ע?

אריאל ה. נזכר בשיר ממסע ההבטחה: "מסע הבטחה, שבעים וארבע" – כנראה מדובר בכיתה ח'

אריאל אורן מתחיל להיזכר:

כיתה ז' – מתכוננים לחידון עירוני בנושא מלחמת העצמאות.

מתקיים חידון מקדמי בתוך בית הספר "בית יחזקאל". משתתפים תלמידי כיתות ז' וח'. עודד יודע על פה את שמות כל המבצעים של מלחמת העצמאות. שמות החטיבות שהשתתפו, מהלכים ואירועים. לטענת אריאל עודד בא עם כל החומר בראשו מהבית וזוכה ב"הליכה" במקום הראשון בבית הספר. אריאל מגיע למקום השני. הצמד נבחר לייצג את בית הספר בחידון העירוני ומקבל חודש ללמוד ולהתכונן, חודש שהיה מיותר מבחינתו של עודד שפשוט ידע כבר הכול. שיטת החידון היא כזאת שבוחנים את שני בני הזוג לסירוגין – שאלה לכל אחד, לכן רצוי ששניהם יהיו באותה רמה. השניים לוקחים את העניין ברצינות ונפגשים די הרבה לפגישות לימוד שמקבלות אופי של העברת ידע חד כיווני מעודד אל אריאל. אריאל זוכר את אופי הפגישות, שהיו בביתו של עודד, וכמה קשה היה לשבת עם עודד, שהמזג הנמרץ והאנרגטי שלו כל הזמן קרא לו אל המרחבים, הספורט והאתגרים. אחד מאותם אתגרים, רק בכדי להמחיש את האווירה, היה קפיצות אומץ – עודד היה יוצא אל המרפסת של בית הוריו בקומה השנייה, בגובה של כחמישה מטרים, קופץ אל הדשא קפיצה חתולית ובעקבותיה "גלגול צנחנים". די אופייני למי שהיה השוער של הכיתה בכדורגל.

אריאל, אגב, זוכר שלמרות ניסיונות השכנוע של עודד הוא לא התנדב למבחן האומץ.

סוף דבר – הצמד זוכה במקום ראשון בחידון העירוני של בתי הספר היסודיים.

עודד והכדורגל – אהבתו הגדולה של עודד בגיל הילדות הייתה הספורט ובראש וראשונה הכדורגל. בבית הספר נוצלה כל הפסקה למשחק כדורגל, אך היו שני תנאים הכרחיים – הימצאותו של כדור וקיומו של מגרש. כדור תמיד הביא איתו עודד מהבית. נותרה שאלת המגרש. בבית הספר היו מספר מגרשים והתנהלה תחרות מי יתפוס בהפסקה את המגרש הטוב יותר בשיטת "כל הקודם זוכה". עודד בחר לשבת ליד דלת הכיתה באופן קבוע בעבור המטרה הנעלה. לקראת סוף השיעור היה מכין את עצמו, משנה את הישיבה לנוחיות הזינוק, ובהישמע הצלצול היה קופץ כאילו נורה מתוך לוע של תותח ורץ בכדי להיות ראשון על המגרש ולתפוס אותו.

כתה ח' עודד איננו מובן – עודד והשיניים.

בשנה זאת הותקן לו גשר בשיניים והוא דיבר לא ברור במין אנפוף "ססס ". בהדרגה החברים הצליחו להבין את דבריו, מה שהיווה אתגר קשה מדי עבור המורים. חלקם אפילו היו יורדים עליו – "דבר ברור", והוא מנסה, וככל שהיה מתלהב יותר הפך למובן פחות ופחות.

צילום – זוכרים את מעבדת הצילום שהייתה בביתו עם כל הציוד המשוכלל, וזוכרים גם יציאה לשטח לצלם צילומי נוף, לפארק הלאומי לחוף הים ולמקומות מעניינים נוספים.

מעבדה כימית – ניסויים והפקות חומרים. אריאל ה. זוכר את הפיצוץ שהתרחש במעבדה במסגרת אחד הניסויים.

"משחקי מלחמה" – אריאל ה. זוכר את הרובים המאולתרים שהיו בונים, לא רוגטקה, מין שילוב של מקל עץ עם גומי ואטב וירי של גולות על מטרות.

oded shwartz.indd 42 27/12/2010 10:49:32

במחנה: עודד, אריאל הורוביץ וחיימי אבישור

פגישה אחרונה – אריאל ה. זוכר שהפגישה האחרונה ביניהם קרתה באקראי ובצירוף מקרים נדיר – הוא בילה את חופשת הקיץ של סוף כיתה י' (1976) אצל סבתו בפריז. עודד היה בדיוק בדרכו עם הוריו לשליחות בדרום אמריקה, ושהה איתם בחניית ביניים בפריז. באחד הימים ובמקריות מוחלטת הם נתקלים אחד בשני בגן הבוטאני של פריז. המפגש התפתח לביקור בבית של סבתו של אריאל, פגישה עם המשפחה ובילוי משותף, אחריו המשיך עודד בדרכו למונטווידאו אורוגוואי.

oded shwartz.indd 43 27/12/2010 10:49:32

oded shwartz.indd 44 27/12/2010 10:49:33

הקיץ ההוא

מיכל אטינגר אטלן

עודד ואני הכרנו כפי הנראה כבר בבטן של אימותינו, אימי הגיעה כמורה מחליפה לביה"ס שבו לימדה מרים ז"ל שהייתה כבר בהריון מתקדם יותר. הורינו הכירו מ"השכונה" דרך חברים משותפים – כולם עוזבי קיבוץ שהגיעו לאשקלון והתחילו מחדש.

עודד נולד חודשיים לפניי, ודרכינו הצטלבו עד שההכרות הפכה ממשית וחברית יותר בסוף בית הספר היסודי כששני בתי הספר יחזקאל ואילנות החלו להיפגש בצופים, במסיבות יום שישי ובים.

בחודש שלפני המלחמה ביליתי רבות עם עודד – קצת יותר מהרגיל – עודד הגיע לדירתי השכורה בת"א לבלות את סוף השבוע עם חברים נוספים, יצאנו לפאב והלכנו לים, שיחקנו מטקות ולבסוף נסענו לאשקלון כי אי אפשר בלי קצת בית. כשבועיים לאחר מכן בילינו במסיבת ריקודים בכפר הנופש הצרפתי, לימדנו אותו את ריקוד הציפורים ואמרנו לו כמה מתאים לו, "קלימרו", לרקוד את הריקוד הזה. עד היום אני זוכרת את פרצי הצחוק והחיוך שלא מש מפניו כל אותו הערב. הוא סיפר על העומס הרב, האחריות הגדולה והיציאות המועטות והרגשתי שזה בדיוק מה שצריך כרגע – לרקוד ולצחוק כדי לפרוק הכול...

בשבוע שקדם למלחמת שלום הגליל נקראתי בצו 8 לחזור לתפקידי הקודם ממנו השתחררתי חודשיים לפני כן, כקצינת קשר ב"בור" של חיל האוויר, עברתי בחיל ורעדה על רשימות הנפגעים הראשונים שהגיעו אליי והבנתי שהפעם לרשימות יש יותר פנים ושמות כי אלה החברים שלי שנלחמים בה.

מכיוון שבמקביל למילואים כבר עבדתי, ההתמוטטות הפיזית שהייתה מועצמת במתח נפשי לא אחרה להגיע וביום השלישי למלחמה עקב תשישות וחום גבוה פוניתי הביתה להורים באשקלון, צנחתי בשעות הצהריים למיטה, הורי סיפרו אח"כ שקמתי קרוב לחצות הלילה הוזה כולי והגעתי לסלון ממלמלת שאני נורא דואגת ואני חושבת שקרה משהו לעודד ושבתי על עקבותיי למיטה.

בשש בבוקר העיר אותי הטלפון, יונה הייתה מעברו השני של הקו – והמשפט הראשון שהיא אמרה היה עודד נהרג, הצעקה שיצאה מפי עוד הדהדה באוזני הוריי שנים רבות. עד היום כשיונה מתקשרת בשעות חריגות היא נוהגת לומר קודם כל "הכול בסדר..."

אני עוברת כעת על אלבומי התמונות של עודד כדי לראות מה מתאים לשבץ בספר לזכרו – עודד היה ילד של חיוכים, בייבי פייס עם עיניים נבונות וצוחקות שתמיד היה מוכן למעשה שובבות, וסיפור חיים שלם שלו, של הוריו ושל דליה עובר מול עיניי.

בפרספקטיבה של שנים רבות כשילדות דומה משותפת לנו ואני כבר אימא לחייל, העיניים מתמלאות דמעות על האובדן והגעגוע ועל החיים שיכלו להיות, על כאב המשפחה, ועל עודד שנשאר הנער היפה אבל החברים גדלו והיו לאנשים ולהורים אבל תמיד תמיד זוכרים.

"...כמו שמש שזורחת, כמו צל אשר נופל"

נובמבר 2010

oded shwartz.indd 46 27/12/2010 10:49:36

זכרון לעודד

מיכל טובלם (ליברמן)

עזבתי את אשקלון בסוף כתה ח', אבל אשקלון לא עזבה אותי. לפחות 10 שנים אחר כך עוד חלמתי על מקומות ואנשים בעיר, ועל ילדי הכתה מהיסודי. המעבר לעיר הגדולה רמת גן, לשכבת כתות ט' שהיו בה 8 כיתות בתיכון, ולקבוצת הגיל שלנו בצופים שהיו בה 3 שכבות מקבילות, היה לגמרי לא קל. את ילדי המחזור מ"בית יחזקאל" באשקלון אני זוכרת כילדים, כמו אחים שגדלו איתי יחד. לא הייתה לי הזדמנות להכירם כבוגרים בסוף י"ב ולאחר הצבא.

כך אני זוכרת גם את עודד.

היום, בעיניים של אימא אני יכולה לספר על ילד חמוד, עם ראש תלתלים, חייכן וסקרן, וחכם... מאד... חביב על הילדים, ואף פעם לא רב עם אף אחד. בחדרו ספריה ענקית מלאה ספרים ואנציקלופדיות, שהייתה משהו מיוחד ויוצא דופן בעיני. בסוף מסיבות הכיתה בימי ששי – ה"חברה" – היינו חוזרים יחד הביתה לאותו כוון: עודד, רונן גאון, זהבה, משה דניאלי ואני, ואולי עוד ילדים שלצערי אינני זוכרת. בדרך היינו מקשקשים על מי אוהב את מי, מי נפרד ממי, מי עוד לא חבר של מי, ומי רק מחבב את מי... קראנו לזה "ליווי גילוי". הבנים ליוו אותנו הבנות הביתה, וכולם היו מגלים סודות לכולם...

היום בו חזרתי מהטכניון הביתה לרמת גן, ובו סיפרה לי אמי שעודד איננו, היה יום קשה עבורי.

במעבדה בחדר

מאי 2009

אני עובדת במשרד אדריכלים בחיפה ולאחד הלקוחות החדשים קוראים עודד שחר. האדריכל במשרד מציין ש"כל מי שקוראים לו שחר, היה פעם שוורץ". בעצב אני מספרת "כן, למד איתי ביסודי עודד שוורץ, שנפרד מאיתנו בטרם עת, ומדינת ישראל הפסידה מדען..."

שבוע לאחר מכן ובצרוף מקרים מדהים, מצלצלת אלי תמי כהן ומספרת על "מצפה עודד" שהולך וקם. למרות שהנסיבות מצערות, התרגשתי לראות את שמות בני המחזור והמורה ברשימת הקשר. עבורי, "מצפה עודד" מצטרף כחוליה לשרשרת יקרה של זכרונות...

oded shwartz.indd 47 27/12/2010 10:49:38

זיכרונות...

צביקה שחר

נתבקשנו לנסות ולזכור אירועים, מפגשים, או תמונות מעברנו המשותף עם עודד ז"ל ובראשי עולה אירוע שובבות משותף מכיתה ז' 2 בבית הספר בית יחזקאל, באם זכרוני עוד יכול לחזור לשם.

עוד יום שגרתי, שהוא קצת לימודים והרבה שובבות ומעשי קונדס של רובנו: עוזי סמפסון, קובי בלין, טל ארבלי, יובל מור, עודד ואנוכי. ואז באחת ההפסקות תוך כדי משחק אני דוחף את עודד והוא נופל וראשו נחבט בבמה שעליה עמד שולחן המורה, (כן פעם היה כבוד למורים והם היו מורמים מעם). שקט השתרר מסביב ועודד לרגע לא זז, מיד רצנו אליו הרמנו אותו ולאחר התאוששות קלה לקחנו את עודד לחדר האחות, כאשר עודד מטושטש ואני רועד מפחד שמא משהו נורא קרה, עודד נלקח לבדיקה ולאחריה לביתו ואני לחדר המנהל. מרגע זה עברו עלי יומיים ללא שינה, זיעה קרה ופחד שמשהו נורא קרה (פחדתי להתקשר להוריו של עודד שמא יכעסו עלי). למחרת מוקדם בבוקר התייצבתי בחדר המדרגות בבית ברמן כניסה 3 (באם הזיכרון עוד עובד) והמתנתי לראות האם עודד ירד לבית הספר, מה שלא קרה. גם ביום המחרת בבוקר התייצבתי בחדר המדרגות, לאחר לילה שני ללא שינה וזיעה קרה בכול גופי, בכדי לראות האם היום ירד עודד לבית הספר... ואכן עודד ירד ופגש אותי בחדר המדרגות, לשאלתו מה אני עושה שם עניתי שעברתי במקרה. עודד היה בסדר והאירוע לא הוזכר כלל ולי חזר האוויר לריאות. מאז בכול פעם שאני רואה ילדים קטנים מתקוטטים אני מפריד ביניהם שמא האחד יקבל מכה והשני לא יישן לילות רבים. לאחר אירוע הנפילה המצער של עודד הייתי מוכן לשוב לחדר המדרגות ולהמתין בפחד עד שעודד ירד ונלך יחדיו לבית הספר.

יהי זכרו ברוך.

נצר מוריה

את הדברים הבאים אני כותב לעצמי, כחלק מרסיסי הזיכרון שיש לי מעודד, חבר ילדות בשנים הראשונות בתיכון.

ללא ספק, חוג האסטרונומיה שהשתתפנו בו, יחד עם עוד רבים אחרים, היה אבן דרך בתקופה ההיא. מלבד השעות בהן היינו בקבוצה בהדרכתו של עירא כהן ולמדנו את הפיזיקה העיונית של ליקויי חמה וירח, בניית טלסקופים (בשפשוף שני לוחות זכוכית עגולה ועבה כשביניהם אבקת Carborundum) וניתוח חדשות מהירחון Sky & Telescope עליו הייתי מנוי בדבקות עוד כ־15 שנים אחרי אותה תקופה. היינו עסוקים בנושא הרבה מעבר לשעות החוג הפורמאליות, למשל במעקב אחרי מטאורים בשמי הלילה, רישום מסלולם וכו', צילום גרמי שמים דרך הטלסקופ וישירות בחשיפה ארוכה, הקשבה להרצאות במכון ויצמן בחוגי נוער שוחר מדע והדרכת בני נוער אחרים בהתמצאות בשמים. עודד ואני, למרות שלא היינו באותה כיתה ממש, בילינו חלק ניכר משעות הפנאי שלנו ביחד.

שני אירועים אני זוכר במיוחד מהתקופה ההיא. האחד הוא ההשתתפות שלנו במחנה הנוער הבינלאומי לאסטרונומיה בקיץ בסוף כיתה יוד (1976), והשני, משחק הטניס ב־"מגרש האסור".

מחנה הנוער הבינלאומי לאסטרונומיה

למחנה הנוער הבינלאומי לאסטרונומיה יצאנו עודד ואני בין היתר בגלל שבאותה שנה התקיים המחנה בישראל, במדרשת שדה בוקר שבנגב. אני זוכר שאחת המוטיבציות המרכזיות שלנו לצאת, מלבד כמובן העניין העצום שגילינו שנינו בנושא, היה השתתפותו של אחד מסלבריטאי הנוער האסטרונומי באותה תקופה, ירון שפר, במחנה. אותו ירון (שהיה מבוגר מאיתנו בשנה או שנתיים) גילה שנה קודם כוכב חדש (למעשה כוכב חלש וזניח שעבר התרחשות שנקראת בז'רגון: "סופרנובה"), דבר שעורר הרבה רעש

oded shwartz.indd 48 27/12/2010 10:49:39

בזמנו בקרב חובבי האסטרונומיה – ...גם כוכב חדש וגם נער מישראל וכו'.

יצאו איתנו למחנה כמובן מאליו גם עירא ונהרה.

רוב בני הנוער שהשתתפו במחנה לא היו ישראלים. אני זוכר כמה אוסטרלים, אמריקאים ואפילו נערה מסין/יפן/קוריאה – באותה תקופה לא ידעתי להבדיל ביניהם. עודד, שהיה טיפוס הרבה יותר חברותי ממני, התחבר אליהם.

עודד ואני בילינו בעיקר עם הישראלים בחבורה שביניהם היה זוג (נער ונערה) שהצליחו להרגיז מאוד את נהרה בגלל שלכל שאלה היו עונים משהו כמו I don't know and I don't care...

אני זוכר שהשתתפנו במספר סדנאות במחנה ובמיוחד זכורה לי הרצאה בנושא מטאורים ומפות שחולקו לנו לצורך רישום "מקצועי" יותר של מקור האינסוף של מסלוליהם. אז גם נוצר הקשר ביני לבין הקבוצה האנגלית שבמשך שנים הייתי מרכז עבורם רישומי מטרי מטאורים שנעשו בקבוצות תצפית שונות מכל רחבי הארץ, ושולח אליהם לניתוח התוצאות על ידם.

עודד התבלט בעיקר הודות לכישוריו החברתיים והיכולת שלו להתחבב על כולם. היה משהו בניגוד שבין מראהו החיצוני, שהיה כשל נער קטן מכפי גילו (באותה תקופה כמובן) ובין הרצינות שלקח את הנושאים שעניינו אותו, ניגוד שהביא לכך שנוכחותו התקבלה בחבורה תמיד ברצון ובנינוחות.

בסיום המחנה קיבלנו תעודה, שהיינו גאים בה מאוד, אותה מסגרתי ואני שומר עד היום...

טניס

באותה תקופה גרתי ברחוב קפסטט, רחוב אחד מתחת לבית שבו גדל שלמה גליקשטיין. שלמה היה אז, וגם כמה שנים אחר־כך אלוף הארץ בטניס (בתחילה לנוער ואחר־כך בבוגרים).

בשטח בין שני הרחובות, קרוב לאזור של גן מדשאות רחב ידיים, דאג אביו של שלמה לבנות מגרש טניס אחד, ממש מתחת לביתם, ושם התאמן שלמה במשך שעות רבות מדי יום.

אני, שתמיד הייתה לי חולשה למשחק, הייתי נוהג לבלות שם לא פעם (בדרך כלל בטיול עם הכלב) ולצפות בקנאה באימונים. מידי פעם הייתי מתגנב למגרש לבדי ומתאמן בחבטות הגשה. אף פעם לא נתפסתי.

יום אחד, אני זוכר שהצלחתי לשכנע את עודד, שגם הוא היה חובב טניס, ל"התפלח" למגרש ולשחק יחד (אחרי תצפית שבמסגרתה וידאנו ששלמה סיים את האימונים של אותו יום).

איכשהו נכנסנו למגרש (לא זוכר בדיוק איך, כנראה שטיפסנו על הגדר) והתחלנו לשחק.

זה לא ארך זמן רב.

הבעיה הייתה שלא הבאנו בחשבון את העובדה שהקרבה לבית של שלמה והרעש שעשינו יגלו שעלינו למגרש, ואכן תוך דקות ספורות יצא אלינו אביו של שלמה בפיג'מה ובצעקות שבר ש־"אנחנו הורסים לו את המגרש"..., בקושי יושבו ההדורים בסופו של דבר ושוחררנו לדרכינו לאחר הבטחה שלא נסכן להם את המגרש שוב... טוב, לא ציינתי שנכנסנו למגרש בנעליים (ולא של ספורט)..., עם הכלב... וגם שתלינו את האופניים על הגדר...

את הזיכרונות האלו אני יודע שעודד כבר לא יקרא. אבל אם בכל זאת הוא יושב ומסתכל עלינו מלמעלה הוא ודאי יודע שלא עבר יום זיכרון אחד מאז המלחמה ההיא שלא חשבתי עליו ועל הדברים והחוויות שעברנו יחד.

למרות 35 השנים שעברו מאז, אני עדיין מתגעגע לתקופה ואליו.

אוקטובר 2010

תצפיות בחוג לאסטרונומיה

oded shwartz.indd 49 27/12/2010 10:49:39

מכתבים אל עודד

אמנון גיל

למרות ששנינו גדלנו כאן באשקלון נפגשנו לראשונה רק בצבא.

עודד היה המדריך שלי בקורס קציני שריון, מטבע הדברים היתה לנו יראת כבוד כלפי הקצינים בפלוגה, וכלפי עודד במיוחד, בתקופה זו אתה עומד במבחן ועליך ללמוד המון חומר בזמן קצר. ולנו הצוערים היתה תחושה שעודד הוא מקצוען אמיתי, שניתן לגשת אליו ולקבל תשובה לכל שאלה, החל משאלות בנושא מחשב הירי בטנק וכלה במבנה הממסרת או המנוע.

לאחר שסיימתי את קורס הקצינים נשארתי להדריך בקורס קציני שריון ומוניתי כמדריך צעיר, לסגנו של עודד. קורס זה היה הקורס האחרון לפני הנסיגה מסיני, ועברנו יחד חודשים מרתקים במרחבי סיני, בהם חלקתי עם עודד שבועות ארוכים באוהל סיירים, ועודד בעצם חנך אותי בתחילת דרכי כמפקד מחלקה צעיר. בתקופה זו התקרבנו מאד אחד לשני.

בתחילת כל קורס לאחר סיום הפרק העיוני, ישנו בוחן מקצועי בו נבחנים הצוערים בכל המקצועות שנלמדו בפרק המקצועות. אני זוכר שביושבנו בערב לפני תחילת הבוחן כדי לקבוע מי יבחן ובאיזו תחנה, נבחר עודד לבחון את מקצועות הצריח והמחשב, מקצועות הנחשבים לקשים יותר בבוחן זה.

לאחר שסיימנו את הקורס בסיני, מונה עודד לסגן מפקד הפלוגה. תפקיד שרבים נשאו את עיניהם אליו, ואני המשכתי לשמש כמפקד מחלקה באותה הפלוגה, עליה פיקד גידי אבן.

תקופה זו שקדמה למלחמה ממנה עודד לא שב, לוותה בחודשים ארוכים של מתיחות, בהם הגדוד הוקפץ מספר פעמים לצפון ובתקופה זו נדרש עודד כסגן מפקד הפלוגה להשתמש בכושר ארגון וביכולת אלתור על־מנת לעמוד באילוצים ובמשימות שנחתו עלינו לעיתים בהתראה קצרה.

בשבת האחרונה לחייו של עודד, הפלוגה נשארה בכוננות בדרום, בבסיס ליד באר־שבע ועודד יצא לשבת הביתה. ביום שישי בערב בעיצומה של ארוחת הערב נכנס לחדר האוכל המג"ד סא"ל ספי שאומן ז"ל, שאף הוא יצא הביתה לשבת, הפסיק את ארוחת הערב והודיע לנו שעלינו להזעיק את כל הקצינים והצוערים שאינם בבסיס וכי קיבלנו פקודה לעלות צפונה פעם נוספת.

התקשרנו להזעיק את עודד וביקשתי ממנו שיעבור בבית הורי כדי לאסוף חבילה עבורי.

מאוחר יותר לאחר שעודד נהרג סיפר לי ארנון חברו שהסיע אותו לקסטינה, שעודד עמד בפתח ביתם של הורי והתלבט אם להפריע להם בסעודת השבת או להמתין שייסימו את הסעודה.

בשבת בבוקר הכנו את הטנקים לעליה צפונה ולקראת הצהריים הטנקים היו מוכנים והעמסנו אותם ע"ג המובילים.

במוצאי שבת פרקנו את הטנקים ברמת הגולן וביום ראשון התחלנו בתנועה על־גבי הזחלים, חצינו את הגבול בשער העגל ולאחר חניה קצרה באזור מארג' עיון המשכנו בתנועה צפונה. נסענו כמעט יומיים מבלי שיצאנו מהטנקים ורק ביום שלישי לקראת הצהריים הגענו לג'זין וקיבלנו פקודה לכבוש את העיירה, לפנינו ניסתה יחידה אחרת להכנס לג'זין אבל חייליה נחלצו לאחור, משום שירו עליהם טילי "סאגר" והמטירו עליהם רימונים מן הגגות וכתוצאה מכך היו להם נפגעים.

כיוון שהזהירו אותנו מפני הסאגרים והרימונים בתוך העיירה, נכנסנו לתוכה תוך המטרת אש מכל הכלים, הפלוגה שלנו הובילה את הגדוד, נענו בין בתי הכפר הבנויים בין שני רכסים וירינו לכל עבר, היה קשה מאד לנוע בשטח, נסענו בשדרה, ביציאה מן העיירה היה גשרון צר מאד, ואחד הטנקים נעמד על גחונו כאשר 2 הזחלים מסתובבים באויר, עודד חילץ את הטנק והמשכנו בתנועה.

לאחר שיצאנו מהעיירה הומטרה עלינו אש עזה מן הגבעות

oded shwartz.indd 50 27/12/2010 10:49:40

והרכסים השולטים מסביב. התקשינו לזהות את מקורות הירי, כיוון שהטנקים הסורים היו מוסווים בתוך החורשות והמטעים באזור, מיד ביציאה מהעיירה נפגע טנק המ"פ וגידי המ"פ נפצע בעיניו.

ניסינו להשיב אש לעבר מקורות הירי ותוך כדי חילופי האש נפגע הטנק של עודד מפגיעה ישירה בתיקרת הצריח עודד והתותחן שלו לוי סבג רון ז"ל נהרגו במקום.

משפחה יקרה, אין לי מילים לנחמה, בטוח אני שהחלל הפעור בליבכם גדול ועצום, אולם שמא אם תדעו שיש אנשים נוספים שבליבם חלל קטן משלכם, אולי ידיעה זו תועיל לכם להתגבר ולהוביל את הנחמה.

יהי זכרו ברוך.

ביקור משפחות

oded shwartz.indd 51 27/12/2010 10:49:40

oded shwartz.indd 52 27/12/2010 10:49:41

עופר צור

עודד!

14 שנים עברו מאז נפילתך במלחמת לבנון. כל יום אנו מעבירים בזיכרונות ובסיפורים שלפעמים נשמעים כאגדות. במשך ארבע השנים האחרונות, הנחתי זר לזכרך בטקס ביה"ס. כל שנה התרגשתי יותר ואינני יודע למה. למרות שההתרגשות הגדולה ביותר אמורה הייתה להיות בכיתה ט', השנה בכיתה י"ב הייתה ההתרגשות הגדולה ביותר והגיעה לשיאים מדהימים, אינני יודע מדוע זה כך. אין ספור סיפורים שמעתי על חייך, על הילדות שלך, על השליחות בדרום אמריקה ואח"כ על השירות הצבאי. כל שנה ביום הזיכרון בעיקר נזכרים בסיפורים מעניינים של חברים מהילדות שנוהגים לספר עליך. סבא כמעט כל יום מדבר עליך וכך גם אימא. במשך השנים היית בעיניי אגדה. גם היום. זה בעיקר בגלל שסבתא נהגה לפעמים לקרוא לי עודד ולא עופר. אף פעם לא הערתי לה על זה, אולי בגלל שאהבתי את ההשוואה שלה ביני לבינך, אולי משום שנהניתי להיות מושווה למישהו שהוא אגדה בעיניי. 14 שנים זו תקופה ארוכה מאד, אנו אחייניך גדלנו ונהפכנו להיות נערים. יעל נהפכה לעלמה קטנה. 14 שנים זו תקופה ארוכה שבה חלו הרבה דברים מהמשפחה הקטנה והמצומצמת וכלה בעולם. 14 שנים זו תקופה ארוכה לחיים ולמוות, אצלנו במשפחה זה הולך עם שניהם. אבל צריך לדעת תמיד להמשיך בחיים. עוד חודשיים וקצת אני מתגייס. עדיין יש בבית את הבעיות עם הצבא, בקשר לשירות קרבי ואת הסטיגמה שיש בבית לצבא כנראה שאי אפשר למחוק. במשך 14 שנים אנו זוכרים, כואבים ונורא נורא מתגעגעים. כולם אומרים שהזמן עושה את שלו, אבל אצלנו זה כנראה לא תופס בגלל שהזמן לא מרפא את הפצע בלב אלא רק מעמיק אותו יותר. וכאשר גדלים יותר, מרגישים עד כמה הפצע הזה כואב ועד כמה הוא לעולם לא יתרפא. הזמן לא מרפא את הפצע, רק הופך אותו ליותר מוחשי, ליותר כואב. אי אפשר לעצור את הזמן ולהחזיר אותו לאחור. לא ניתן לסובב את הגלגל אחורה, כל מה שניתן זה לזכור ולהמשיך הלאה, לזכור ולספר סיפורים, לספר רק את הדברים הטובים. אצלנו ואצל סבא יש תמונות שלך במדים, תמונה ללא חיוך תמונה גם מאד רצינית. התמונות הן חלק מהזיכרון, התמונות לא נותנות לנו לשכוח, התמונות עוזרות לנו לזכור. תמיד נזכור אותך, בעיקר את הדברים הטובים שלך. גם בעוד 14 שנה וגם בעוד 30 שנה, תמיד נזכור ואף פעם לא נשכח. קשה לשכוח אגדות, קשה לשכוח סיפורים, אבל בעיקר קשה לשכוח את המתים. מחר יהיה יום רגיל, אולי כי כולם זוכרים, כל אחד עסוק בלדחוק את הכאב לתוך עצמו, לשמור לעצמו את הבכי הפנימי שלו. כולם מתגעגעים כולם בוכים וכולם הכי חשוב תמיד זוכרים. עופר.

1996

עודד ועופר

oded shwartz.indd 54 27/12/2010 10:49:44

עודד

יחד התגייסנו, המספרים האישיים שלנו כמעט זהים, ויחד עברנו שלוש שנות צבא עם אינספור חוויות וסיום טרגי. עברו מספר שבועות עד שהכרתי את עודד, הוא לא היה מאלו שמתבלטים בשבוע הראשון, אבל היה כזה שאי אפשר לשכוח.

יחד עברנו טירונות בניצנים, שלבי אימון בסיני, קורס מפקדי טנקים וקורס קצינים והגענו להיות מפקדי צוערים בקורס קציני שריון. עודד היה אדם רגיש, חכם, משכיל ואיש עקרונות. בראי הזמן, אין לי ספק שהצבא לא היה המקום הטבעי של עודד. כמו רובנו, הוא היה שם מסיבות אידיאולוגיות, אך רוחו ריחפה הרחק משם במרחבי נוף קסומים, רעיונות עמוקים ועולם אינטלקטואלי רחב ומעניין.

המציאות הצבאית של קורסים אינטנסיביים ביותר, שעטת טנקים ורעם תותחים ביום ובלילה וצעירים מוכשרים ובעלי מוטיבציה שמרקיעה לשמיים, יצרה אצל כולנו מציאות הרואית של בלתי מנוצחים ובני אלמוות.

וכך התקרבו ימי מלחמת לבנון הראשונה, ואנחנו דילגנו בין מרחבי סיני, שם המשכנו להכשיר צוערים תוך כדי היותנו הכוח הצבאי היחיד שנשאר בדרום הארץ, ובין רמת הגולן אליה הוקפצנו בערך פעם בשבועיים כשהכוננות והמתח גברו. קשה להבין את גודל המאמץ והמתח הכרוך בהקפצת גדוד שריון על כל חייליו, ציודו והטנקים שלו על פני 600 ק"מ. וכך, ששים אלי קרב וכל־יכולים, נכנס הגדוד לקרבות מרים לפרק זמן

יובל גרעיני

של כשלושה ימים. ללא כל הכנה מוקדמת לקטסטרופות כאלו, מצא הגדוד את עצמו בשדה קטל של טנקי אויב שרופים, הרוגים ופצועים.

אני שמוניתי ממש לפני המלחמה לאחראי על הספקת הגדוד, לא חוויתי את הקרבות, והגעתי לאזור בבוקר שאחרי. וכך בערבוביה של טיפול בפצועים ופינוי ההרוגים, בלגן שקשה לתאר, רגשות אשמה של אלו שנשארו בחיים ותחושת אבל כבד, מצאנו את עצמנו במציאות אחרת.

התקופה שלאחר המלחמה הייתה קשה. הגדוד איבד את מיטב מפקדיו, כולל מפקד הגדוד ספי שאומן, שני מפקדי פלוגות צור מאור ואבי גבעתי, עודד שהיה סגן מפקד פלוגה ועוד ארבעה חיילים. תוך זמן קצר הושלם סגל הפיקוד והגדוד חזר להכשיר קצינים, מבלי שנעשה אפילו סיכום מסודר שמאפשר לעבד את שאירע. אפילו תחושות האבל היו מבולבלות, וללא ספק מי ששרת בגדוד נושא עימו פצע פתוח. פצע שהגליד עם הזמן ותחושות שקהו עם השנים, בהן הקים כל אחד משפחה משלו ובנה את חייו.

> לא אומר לכם לא להזיל דמעה,
> משום שלא כל הדמעות רעות הן.
> נ.ר.ר. טולקין,
> שר הטבעות: שיבת המלך

עודד. תמיד נזכור אותך יפה תואר, מצטט דברי חכמה, צעיר כבן 20 (גיל ילדינו כעת), חבר יקר, צעיר ומבטיח. הלוואי וכל זה לא היה נקטע באיבו. יהי זכרך ברוך.

oded shwartz.indd 55 27/12/2010 10:49:44

נילי (אמיר) גרעיני

לאחר כמעט 30 שנה כשאני עוצרת לחשוב ולכתוב על עודד, אני חושבת בעצם על מהות הזיכרון הנשמר לאורך תקופה כל כך ארוכה. אני מנסה לחשוב איזה תפקיד יש לעודד בחיים שלי, ושלי בחיים שלו. עודד ממשיך לחיות בזיכרוננו, שלנו ושל עוד הרבה אנשים.

עודד, יובל ואני נפגשנו והיינו יחד בנקודת זמן שהיא המשמעותית ביותר בחיים של עודד, כי שם הם הסתיימו. ואותנו התקופה הזאת הפגישה עם מלחמה, רוע, כאב, אובדן וסופיות. זהו זמן שבו איבדנו את התמימות ואת התקווה, ועד היום אנחנו מנסים לתת לחיים משמעות של המשכיות, עשייה, אהבה ונחמה. אלו רגשות קשים וכבדים בגיל כל־כך צעיר, אך זהו גיל שבו עסוקים בבנייה והתחדשות ואפשר לפעמים גם לשכוח. הבחירה שלנו לשמור על קשר עם זכרו של עודד, עם משפחתו וחבריו הקרובים והאוהבים היא בחירה שמחייבת אותנו לתת משמעות לחיינו ולחנך כך את ילדינו.

הימים שלפני המלחמה היו בגדוד שריון של צעירים מצטיינים, וכשהגעתי ב־1980 עודד כבר שרת כגנן צעיר באחת הפלוגות. אני הייתי משק"ית חינוך שרק סיימה טירונות והגיעה לגדוד. התקופה המשותפת שלנו, וזו שנשארה בזיכרון היא חיי יומיום במסגרת גדוד צבא. החוויות שלי הן בשולי המהות העיקרית שאפיינה את הפעילות של הקצינים והצוערים. הם הדריכו לימדו הכשירו ובחנו, אני הצטרפתי לטיולים ביום ובלילה (עבורם ניווטי לילה), להדרכות על הסביבה, ולהפוגות שבין מסלול ואימון לגירוז וטיפול. החיים המשותפים לאורך ימים ושעות אפשרו גם שיחות קטנות ואישיות, צחוקים והתאהבויות.

אני מנסה לברור ממה שנראה אז כל כך רגיל ויומיומי רגעים או שיחות שנשארו עכשיו בזיכרוני כמהותו של עודד. אני חוטאת לאמת ולעודד אבל זה מה שעושים כששומרים על זיכרון. עודד עם החיוך הנבוך אך החכם, המודע לידיעותיו וחוכמתו. עודד היפה שגם בתוך הלכלוך והבלגן נשאר מסודר ונקי. עודד הקורא את שר הטבעות (באנגלית?), לא הכרתי אז את הספרים אבל התרשמתי והערכתי הן את הקריאה והציטוטים מהספר עב הכרס והן את היכולת לקרוא בתוך שלל המשימות האינסופיות.

מאז שעודד נהרג, אנחנו מרגישים צורך להמשיך ולשמור על קשר עם המשפחה. גילינו משפחה מקסימה, ונוצר מעגל של משפחה וחברים שהוא מאוד משמעותי בשבילנו. בכל המפגשים שהיו לנו, יצאנו מנוחמים למרות שבאנו על מנת לנחם.

נילי ואני נפגשנו בגדוד השריון בו שרתנו יחד עם עודד. התחתנו ואנחנו גרים בקורנית שבגוש משגב בגליל, הורים ליונתן שהתחיל זה עתה שנת שרות בירושלים לפני הגיוס, ועמרי שנמצא באמצע השרות הצבאי שלו בפלס"ר שריון. במסגרת השרות הצבאי המשכתי בשריון והיית מג"ד במילואים. אני פיסיקאי וחבר סגל בפקולטה לפיסיקה באוניברסיטת בר אילן. נילי עובדת סוציאלית בכרמיאל. יובל.

אוקטובר 2010

oded shwartz.indd 56 27/12/2010 10:49:45

חברי צוות עודד

מתוך עבודת חקר באסטרונומיה להנצחת עודד שוורץ בפרוייקט "סיפורו של חייל" ב־2008 שבוצעה ע"י תלמידים ממקיף א' ואורט רונסון – אשקלון במסגרת חוג באשכול פיס ובהדרכת מכללת ספיר, עמותת איילים וצחי לוי – סטודנט מנחה.

מתוך פתח דבר:

במסגרת פרוייקט "סיפורו של חייל", הבא להנציח את חיילנו שנפלו בעת שירותם, פגשנו במשפחתו של עודד על־מנת ללמוד מעט על עולמו, חלומותיו וחייו.

בהיותו בן למשפחה שעסקה בתחום החינוך, לא פלא שהצטיין בלימודיו כבר בארץ כמו גם בהיותו בשליחות עם משפחתו בדרום אמריקה, על אף קשיים טריוויאלים של הסתגלות, שפה ורמת לימודים בקולג' אמריקאי אותו סיים בהצטיינות...

עודד היה איש אשכולות ומעשים, סקרן מטבעו, פיתח תחביבים רבים והתעניין בתחומים רבים. בלט במיוחד העניין הרב שגילה באסטרונומיה, לכן, בחרנו בתחום מרתק ורחב יריעה זה כנושא לעבודת החקר לזכרו.

מכתב סיום בעבודת החקר שנכתב ע"י התלמידים:

עודד היקר,

צורפנו לפרוייקט שרק שמענו עליו, לא בדיוק הבנו אותו או את המשמעויות שמאחוריו. פרוייקט שאמור לעסוק במעשיו, חלומותיו וחייו של חייל – סיפורו של חייל.

בתחילה היית עבורנו רק שם ודרגה, עוד חלל שנפל במשך השנים, אך אז קראנו עליך מתוך הדברים שכתבה עליך משפחתך והתחלנו לגלות עניין באדם שהחל להתגלות בפנינו.

קורות חייך משובצים בסממנים של הצטיינות לאורך כל הדרך, החל מבית הספר דרך הלימודים בקולג' בדרום אמריקה ועד לשירותך הצבאי בו סיימת כל קורס לאורך המסלול בהצטיינות, כל זאת תוך תמיכה ועזרה לחברים לנשק כפי שסיפרו עליך בכתבה בעיתון.

פיקוד, חינוך והדרכת חיילים היא משימה מיוחדת וקשה שלא כל אחד מקבל לידיו בטח ובטח צוערים, קציני שריון לעתיד, היא משימה ייחודית ומורכבת שבעתיים כמו שנאמר "תדע כל אם עבריה כי הפקידה את גורל בניה בידי המפקדים הראויים לכך" (בן גוריון), אך לא זר היה הדבר בעבורך להדריך ולחנך קצינים, שהרי גדלת במשפחה של מורים ומחנכים.

כאשר רצינו לבחור נושא לעבודה התלבטנו כיוון שעסקת במגוון רחב של תחומים ותחביבים כגלישת גלים, צילום, כימיה, אסטרונומיה ועוד תחומים נוספים. בהתחלה הבענו פליאה, כיוון שכמעט כל תחום ששאלנו לגביו, התברר כתחום שאהבת ו/או שהצטיינת בו, הייתכן? התחבטנו וגילינו שיש דברים בגו, מאחורי הסיפורים יש אמת עמוקה, מעשיך ומורשתך מעידים על כך והם רק מתעצמים במרחק השנים. לא כל אחד עוזב את משפחתו וחוזר לבד לארץ במטרה להתגייס ולשרת בצבא, בייחוד שרות מפואר ומפרך כפי שעברת, כאשר מנגד עומדת בפניך האפשרות ללמוד באחת מהאוניברסיטאות היוקרתיות בארה"ב ולבנות לעצמו קריירה. כל זאת אל מול תופעה הולכת וגדלה של השתמטות בימינו – אנו מקווים שאנשים רבים ילכו בעקבותיך כיוון שאין לנו ארץ אחרת.

לפני הגיוס, כאשר יצאת עם משפחתך לשליחות בחו"ל, הספקת לטייל באירופה ובאמריקה, ראינו גם תמונות שלך בטיולים ומסעות ברחבי הארץ דבר המעיד על אהבתך לטבע ולנוף ואהבתך למדינה. הסקרנות שמילאה אותך לחקור וללמוד דברים רבים ומעל לכל העניין הרב שגילית באסטרונומיה מראים על רב גוניות בחייך ועל שאיפותיך.

אל הפרוייקט נכנסנו ברגשות מעורבים, ידענו שלא יהיה קל לפגוש במשפחה ולהעלות זיכרונות, רגשות ודמעות, אך כשפגשנו בהם ראינו את תמונותיך ושמענו אודותיך והבנו עד כמה מיוחד היית ואיך כל דבר שרצית לעסוק בו, כל משאלה שלך וכל שאיפה הגשמת וזה מה שהפך אותך לכל־כך מיוחד בעיננו, אנשים בדמותך אין עוד הרבה בייחוד בימים אלו.

בזכותך אנו מבינים עד כמה החיים חשובים וכמה אנו אוהבים לחיות, עד עתה כל דבר היה נראה לנו טריוויאלי וחלק מהשגרה, ואילו כעת אנו מודים להורינו שהעניקו לנו חיים, ואנו מנסים לתת להם משמעות כל יום מחדש.

המשמעות של ימי הזכרון מעתה ואילך תהיה שונה ומיוחדת עבורנו כי יהיה לנו קשר אישי כיוון שכעת אנו יודעים שלחללים יש משפחה, חברים וסיפור חיים, כמו לכוכב שלנו, עודד.

oded shwartz.indd 57 27/12/2010 10:49:45

חיימי אבישור

בערב יום הזיכרון לחללי צה"ל 1985, כשלוש שנים לאחר נפילתו של עודד הייתי עם חברים בביתו. בשנה זאת הגענו לרמת פתיחות גבוהה יותר בהתייחסותנו לעודד שהיה ושאיננו – ישבנו בחדרו, שוחחנו, סיפרנו, הסתכלנו באלבומי תמונות ובעיקר נזכרנו. בהמשך אותו לילה חוויתי סערת נפש מתוכה נכתב המכתב/שיר הבא:

רוצה לזכור רוצה להבין,
ככה עם עצמי ואתה לידי,
לא יודע איך,
עדיין תוהה, ונבוך, ונחוש – לא עוד בלב פנימה
כי אם לב לעט יביע אומר ומעתה ועד עולם,

עודד אני מתחיל להבין
וככל שאני מבין יותר כך צפים ועולים זיכרונות
ורק עכשיו אני מבין שחלקם נחלת שנינו
אבל אכזר ונבצר מדבר בם בשניים
אז חוט שנקשר לא עוד ייקרע
אצלי נקשר ושם יונח
על המדף בין התמונות והספרים
מקנה לו מקום בעולם החיים

עודד, אני רוצה להבין בקמץ ולעבור לזיכרונות
מעטות טעויות הלשון שלא תיקנתי
ואתה יודע אהבתי לנושא
אבל זאת היחידה לגביה לא נימוס מנעני
כה נעמה לי נגינת המילים
ואני שומען עכשיו בקולך
הוגן בחצי צחוק, חיוך החושף שן שבורה
וזאת כאילו יודעת ומשלימה את התמונה
"אתה מָבין"?
כן עודד אני חושב שאני מתחיל להבין,
ולהיזכר...

פגישה ראשונה, כיתה ה', תחילת שנה
שמועה עוברת מפה לאוזן
קרה משהו בקיץ וניחר אף המורה בכיתה.
מתח רב, נשאלים התלמידים איש איש לשמו, ובדחילו ורחימו...

"מה שמך?"
– "קוראים לי עודד אבל את יכולה לקרוא לי עודד השודד, ממילא כולם קוראים לי כך"
פרץ צחוק אדיר והמתח פג

אני זוכר שיעור חיבור, כשהמשימה כתיבת מכתב
יושבים כולם וקמוטי מצח תרים אחר רעיון
לא חולף זמן רב וזיק המשובה הנצחי שב לעיניך
תיכף יוצאים תחת ידך שני מכתבי מתיחה מסוגננים "רשמית, מטעם משרד החינוך"
מכתבים המורים להנהלות בתי הספר בו מנהלים הוריך לכרות את כל עצי הקזוארינה בחצר מחשש לרעילות עליהם!!

זוכר פתיחות וסקרנות לכל נושא לימודי חדש
תקופה בה למדנו על חוקר צרפתי בשם שמפוליאון, הפכת כל דבר בסביבה לשמפוליאון:
שיחקת בשמפוליאון, נעלת שמפוליאונים, ואף קינחת ארוחותיך בשמפוליאונים מתוקים

השוער של הכיתה בכדורגל
חובב טניס מושבע
מעריץ של כדורגל אנגלי,
מגע עדין עם הספורט

עודד, עכשיו העט קולח
והכתיבה משילה את שאריות המבוכה האחרונות
ומלהט זה עלול להישמע כאחד מאותם הספדים
ואין דבר בו אני רוצה פחות

נטייל בנופי הארץ אותה כל כך אהבנו
ניזכר במסע ההבטחה ובהבטחה על הארבל,
נעבור דרך הגלבוע לתבור, עמק יזרעאל והכרמל
נעצור במקומות בהם נטינו אוהלנו,
במחנות רוויי חוויות בפרוזדור ובהרי ירושלים
והג'מבורי הגדול ביער חרובית,
בכולם אתה איתנו,
לא מנהיג כמו שאוהבים להגיד
אחד מהחבר'ה, ומהטובים

oded shwartz.indd 58 27/12/2010 10:49:46

עוברים לתיכון לאחר תקופה קשה ומלחמה עקובה מדם
בגרות מוקדמת שמאלצת אותנו להידרש לנושאים שברומו של עולם
גם כאן דעותיך מקוריות ולוואי והיית כאן איתנו
לעשות חובתנו ולשנות את התמונה המצטיירת כאן בשנים האחרונות מיסודה

מקוריות אתה מגלה גם בבחירת תחביביך –
דווקא כימיה שבלשון המעטה רבה אינה אהובה על איש בכיתה
מעבדה שהקמת בחדרך סיפקה לך ולי שעות רבות של התעסקות מרתקת
לא אוכל לשכוח את ההתלהבות שאפפה אותך כשגילית והצגת בפניי ניסוי או שיטה חדשה להפקת חומר.
פעם אף הגדלנו לעשות בניסיון להפיק אלכוהול על ידי חימום וכמעט שהעלינו את הבית בלהבות...
ההתעניינות המשותפת מושכת אותנו לחוג אסטרונומיה
תצפיות ארוכות על כוכבים עלומי שם
מעקבים אחרי ליקויי חמה ולבנה
ולילות ארוכים ללא שינה בהם בילינו בתצפיות על מטאורים
תוך רישום אופיים וניסיון לצלמם על סרט צילום רגיש.
כשחשבנו שהצלחנו לא ידעה התלהבותך גבול
וכגודלה גודל האכזבה כשהחוקרת באוניברסיטה אליה הלכנו לאישור התוצאות פקפקה
והספק המדעי ניצח את ההתלהבות
אינני מסיים עודד,
אין סוף,
פשוט רוצה לזכור

oded shwartz.indd 59 27/12/2010 10:49:46

oded shwartz.indd 61 27/12/2010 10:49:49

מצפה המרכז למצוינות ע"ש עודד שוורץ
דצמבר 2010, אשקלון

oded shwartz.indd 62 27/12/2010 10:49:50

oded shwartz.indd 63 27/12/2010 10:49:50

תודה והוקרה, על הסיוע והארגון בהוצאתו לאור של ספר זה:

יוסף שוורץ, יעל צור, דליה ורון צור ובני משפחתם, עמירה (שרייבר) שטרית, בן כספית, אמנון גיל, ליאורה (קולומבוס) ויספלד, לוי שפרן, הכותבים ומספרי החוויות והחברים שתמכו בהפקת ספר זה.
תודה מיוחדת לשלומית פרטוק, קותי טפר, זהבה טפר ולצוות טפר על העבודה המקצועית והרגישה.

על הקמת מצפה הכוכבים ע"ש עודד שוורץ הוקרת תודה למנהלת המרכז למצוינות, ליו"ר עמותת ידידי המרכז למצוינות ולחברי העמותה, לעיריית אשקלון, לקרן מורשה, לקרן אשקלון, למשפחה, לחברים ולתורמים.

ערכו והביאו לדפוס: מיכל אטינגר אטלן וחיימי אבישור

דצמבר 2010

הפקה: טפר הוצאה לאור בע"מ